

Društvo
Novo mesto

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

308(497.4Novo mesto)(082)

NOVO mesto - možnosti in priložnosti : novomeški zbornik 2010 /
[uredila Joža Miklič ; fotografije Boštjan Pucelj ... et al.]. -
Novo mesto : Društvo Novo mesto, 2010

ISBN 978-961-90882-2-7

1. Miklič, Joža
248648704

**NOVO MESTO –
MOŽNOSTI IN
PRILOŽNOSTI**

VO MESTU –
MOŽNOSTI IN
PRILOŽNOSTI

RILOŽNOSTI

Društvo
Novo mesto

NOVOMEŠKI ZBORNIK 2010
Novo mesto – možnosti in priložnosti

Izdalo:
Društvo Novo mesto

Založilo:
Društvo Novo mesto

Za založnika:
Mitja Simič

Pregledali:
dr. Boris Bukovec
Eva Simič
Matjaž Verbič

Fotografije:
Boštjan Pucelj (Forma viva)
Marijan Lapajne
Tomaž Levičar
Mitja Simič
Igor Vidmar
Marjan Dovič
Borut Peterlin
Petra Juvan

Uredila:
Joža Miklič

Oblikovanje:
Tomaž Levičar

Tisk:
Špes grafika

Naklada:
500 izvodov

Društvo Novo mesto
Gubčeva 11, 8000 Novo mesto, Slovenija
telefon: 07/3021450
e-naslov: drustvo.novo.mesto@gmail.com
spletna stran: www.drustvo-novo-mesto.si

Društvo
Novo mesto

VSEBINA

str. 12

UVOD: MED NEIZKORIŠČENIMI MOŽNOSTMI IN NOVIMI PRILOŽNOSTMI
Mitja Simič, predsednik Društva Novo mesto

str. 20

NOVO MESTO KOT REGIONALNO SREDIŠČE
Franci Bratkovič, direktor Gospodarske zbornice Dolenjske in Bele krajine

str. 24

KAJ PREPREČUJE SISTEMATIČNI RAZVOJ MESTA
Joža Miklič, ekonomistka

str. 30

VLOGA RAZVOJNEGA CENTRA V RAZVOJU MESTA
mag. Mojca Špec Potočar, direktorica Razvojnega centra Novo mesto

str. 36

NOVO MESTO – ZDRAVO MESTO
dr. Helena Jeriček Klanšček, socialna pedagoginja, raziskovalka, promotorka zdravja

str. 44

FORMA VIVA
Boštjan Pucelj, fotograf

str. 60

EKOLOGIJA IN ETIKA
Janez Penca, profesor

str. 68

USTVARJALNA DELAVNICA »MESTNI PROSTOR«
Andrej Golob, predavatelj na višji strokovni šoli

str. 74

»ZNANJE O DOMU« KOT TEMELJ NOVOMEŠKE KNJIŽNICE
Darja Peperko Golob, bibliotekarska specialistka

str. 84

UNIVERZA V NOVEM MESTU: SVETLA ALI MANJ SVETLA OBZORJA?
prof. dr. Miha Japelj, predsednik društva Dolenjska akademska pobuda

str. 96

ŠTUDENTI IN ŠTUDIJSKO OKOLJE
Katja Šoba, predsednica Študentske organizacije Slovenije

str. 100

JAZZINTY PO DESETIH VROČIH SEZONAH
doc. dr. Marijan Dovič, dolgoletni umetniški vodja delavnice Jazzinty

str. 112

RAZVOJ TURIZMA V NOVEM MESTU
Jože Berus, direktor Terme Krka d.o.o.

str. 120

CVIČEK - PRIZNANO TRADICIONALNO POIMENOVANO (PTP) VINO
doc. dr. Julij Nemanič, enolog

Društvo Novo mesto meni, da je mesto, tudi mesto Novo mesto, živ organizem, ki se mora enakopravno vključevati v razvojne trende okolja, da ustrezno zadovoljuje želje in potrebe svojih prebivalcev. Ugotavlja, da ima Novo mesto pomembna zgodovinska izročila, ugoden geografski položaj, razvito družbeno infrastrukturo in, kar je najpomembnejše, v njegovem gravitacijskem območju delujejo najstabilnejše gospodarske družbe države.

Predvsem iz teh vzrokov vidi društvo veliko razvojnih družbenih in gospodarskih priložnosti, za katere pa ni slutiti, da bi jih kdo uporabljal za dobrobit okolja, izboljšanje socialnega stanja ljudi ali v korist kulturnega in gospodarskega razvoja mesta. Kot je bila to dobra poslovna praksa v preteklosti, društvo ocenjuje, da bi tudi z Novomeškim zbornikom 2010 lahko ponovno spomnili lastnike kapitala in pooblaščenca na oblasti na dolžnosti, ki jih imajo do mesta, v katerem delujejo, in jih spodbudili za nov ustvarjalni zagon v obdobju regionalizacije naše Evropske skupnosti. Povabljeni avtorji prispevkov v tem zborniku so kot strokovnjaki za svoje področje nakazali vizijo, ki bi jo Novo mesto moralo sprejeti, in podali dovolj kakovostnih nastavkov za oblikovanje ciljev, ki bi jim morali slediti upravljavci mesta.

Društvo si bo, tako kot doslej, nenehno prizadevalo, da bodo upravljavci mesta v kar največji meri uresničevali nakazane smeri razvoja ali pa vsaj neprestano skrbeli za razvoju naklonjene splošne razmere Novega mesta. Ker društvo nima kapitala niti kadrov, je lahko le spodbujevalec razvojnega gibanja in objektiven kritik vsega dogajanja, ki razvoj mesta zavira ali ga neustrezno usmerja. V tem smislu bo društvo tudi v prihodnje opozarjalo na nujnost oblikovanja regionalne gospodarsko-politične koalicije, ki bo sposobna uresničevati že sprejeti regionalni razvojni načrt in s tem zagotavljati Novemu mestu položaj, ki mu kot regionalnemu središču tudi pripada.

Joža Miklič

**UVOD:
MED
NEIZKORIŠČENIMI
MOŽNOSTMI IN
MOŽNOSTMI IN
NOVIMI
PRILOŽNOSTMI
PRILOŽNOSTMI**

Mitja Simič

Ko se bo Novo mesto zavedlo svojih možnosti in znalo izkoristiti svoje priložnosti, bo to urejeno in zdravo mesto ter uspešno pokrajinsko središče z razvito kulturno ponudbo in spoštljivim odnosom do naravnih in kulturnih danosti.

Možnosti in priložnosti bodo v Novem mestu aktualne teme, dokler ne bomo postorili vsega, kar se da, za čim višjo stopnjo kakovosti življenja v mestu, za njegovo kulturno podobo ter pomen in ugled v širšem prostoru. Zaradi razkoraka med prepoznanimi možnostmi in dejanskim stanjem je bilo konec leta 1993 ustanovljeno Društvo Novo mesto – skupina razmišljajočih posameznikov, ki se niso mogli sprijazniti s sivim povprečjem, v katerega je tonilo mesto, z neizkoriščenimi priložnostmi in z mrtvilom, ki je takrat v njem vladalo. Za izboljšanje stanja so bili pripravljene žrtvovati tudi precejšnji del svojega prostega časa, znanja in prostovoljnega dela.

V času po razpadu starih samoupravnih interesih skupnosti in ob pospešeni privatizaciji se je zdelo, da javni interes nima pravega institucionalnega zagovornika in da je ogrožen, zato je društvo v svojem statutu še posebej poudarilo varovanje javnega interesa mesta in meščanov. Odločitev za način delovanja društva kot oblike civilne iniciative je bila v tistih časih razmeroma smela in nova. Žal dandanes pojem civilne iniciative v Sloveniji dobiva drugačen pomen – večinoma gre za skupine, ki zagovarjajo svoje interese proti javnim in so ustanovljene predvsem z namenom biti proti (npr. cesti, daljnovodu, odlagališču itd.).

Že v prvem Poročevalcu (nekdanjem glasilu Društva Novo mesto) z dne 25. januarja 1994, torej kmalu po ustanovitvi društva, je bilo zapisano, da bo društvo posebno pozornost namenilo problematikam, kot so prometne razmere, turistična ponudba, skrb za pitno vodo, skrb za mestne gozdove, kulturni utrip, uvedba mestnega avtobusa, prenova Rotovža z vrnitvijo županovega urada, primerna mestna športna dvorana, energetski svetovalni center, meritve onesnaženosti, sprehajalne poti itd. Še v istem letu se je spisek podaljšal še na problematiko Narodnega doma,

vključevanje mesta v državne in mednarodne projekte, varstvo Gorjancev kot naravnega zaledja mesta, ustanovitev univerze ter krepitev vloge mesta kot pokrajinskega središča.

Po 16 letih obstoja društva lahko ugotovimo, da so žal le nekatere teme dobile svoj, takšen ali drugačen, zaključek. Obnovljen je bil Rotovž, v katerem je županstvo, urejene so bile številne sprehajalne poti, bistveno se je izboljšal kulturni utrip mesta (APT teater, številne kulturne prireditve, mesto situl), mestni avtobusi vozijo že vrsto let, vendar so prepogosto prazni. Vse ostale tematike pa ostajajo še kako aktualne tudi danes.

Je torej društvo neuspešno? Če bi gledali samo na rezultate, bi verjetno temu lahko celo pritrdili. Po drugi strani pa govorimo o tematikah, ki za svoje udejanjanje zahtevajo širše družbeno in politično soglasje in predstavljajo dolgoročnejše procese. Društvo je polje svojega delovanja od vsega začetka zastavilo zelo široko – mogoče celo preširoko. Zato je bilo pogosto je bilo slišati očitke, da društvo samo govori in nič ne naredi. Ob tem se seveda moramo zavedati, da društvo nima izvršilne moči in da lahko predvsem svetuje in opozarja. Društvo je s svojim delovanjem pomagalo soustvarjati klimo, v kateri so se ob prelomu tisočletja v Novem mestu razvile urbane institucije, kot so Goga, Lokalpatriot, Jazzinty, Fotopub in druge, ki so še danes mestu v ponos. Te so večinoma nastale pod okriljem takratnega Društva novomeških študentov po zaslugi kroga mladih kreativnih ljudi, ki so se takrat zbrali okoli njega. Ker je osnovni motiv Društva Novo mesto dobrobit mesta in meščanov, je vedno po svojih močeh podpiralo vse tovrstne ustvarjalne dejavnosti, ne glede na to, s katere strani so prihajale.

Kljub svojemu, za nekatere mogoče medlemu vtisu, pa je društvo s svojimi dejanji bistveno pripomoglo k nekaterim pomembnim prostorskim odločitvam v mestnem prostoru, ki bi se lahko, če bi jih prepustili zgolj politični oblasti in kapitalu, iztekle v škodo mesta in meščanov. Že leta 1994 je društvo z odločnim delovanjem v javnosti doprineslo k ustavitvi razprodaje gradu Grm po majhnih delih, kar bi pomenilo njegovo dokončno izgubo za mesto in meščane. Leta 1997 je začelo dialog s tovarno Revoz za izpeljavo sprehajalne poti ob potoku Težka voda, ki je bil takrat na odseku med Šmihelom in Regrčo vasjo zagrajen s tovarniško ograjo in nedostopen. Dialog je obrodil sadove nekaj let kasneje, ko je bila speljana pot od gradu Grm do Regerči vasi. Prav tako je društvo z

odločnim nastopom prepričalo odgovorne, da so območje Drgančevja v urbanistični zasnovi namenili razvoju visokošolske dejavnosti oz. bodoči univerzi in univerzitetnemu kampusu namesto še eni obrtni coni.

Nedavno je bila aktualna izgradnja osemnadstropnega objekta na mestu sedanje »nove občine«, ki bi spremenila veduto starega mestnega jedra. Z argumentiranim delovanjem ob podpori Društva arhitektov in Zavoda za varstvo kulturne dediščine je društvo najprej prek arhitekturne zbornice dokazalo, da je bil postopek priprave javnega natečaja nelegalen, prek ministrstva za okolje in prostor pa še, da je bil nelegalen tudi postopek sprejemanja ureditvenega načrta, ki je dovoljeval takšno gradnjo. Zadeva trenutno miruje, upamo pa, da bodo občina, lastniki in projektanti uvideli, da bo ta prostor vendarle treba oblikovati bolj spoštljivo v odnosu do mestnega jedra. Lahko rečemo, da v zadnjem času v mestu ni bilo pomembnejše prostorske odločitve, kjer društvo ne bi jasno izrazilo svojega mnenja preko odprtih pisem, pogovornih večerov, svojega glasila ali na javnih razpravah, seveda pa je bilo jasno izraženo mnenje društva včasih tudi prezrto (npr. v primeru t.i. »vagona« v Kandiji).

Ena od zahtev društva je bila vseskozi tudi institucija mestnega arhitekta, ki ne bi bila vezana zgolj na mandat župana in trenutno politično klimo, vendar politična realnost tega nikakor ne dopusti. Tri leta se je za časa mandata župana Kovačiča, kot svetovalec župana za mestno arhitekturo, trudil arhitekt Tomaž Levičar, ki pa je s te funkcije odšel skupaj z menjavo župana. V tem času je naredil zelo veliko za kulturno podobo mesta in izvedel velik del programa društva, predvsem na področju urejanja pešpoti in zelenih površin. Žal pa so z njegovim odhodom s te funkcije dela na teh področjih spet zastala.

Bolj kot v preteklost pa moramo biti zazrti predvsem v prihodnost, saj le to daje smisel delovanju društva, kakršno je Društvo Novo mesto. Že Novomeški zbornik, ki ga je društvo leta 1996 pripravilo pod naslovom »Mesto, vloga, pomen in razvoj Novega mesta v prihodnjem tisočletju«, je bil, kot že sam naslov pove, izrazito naravnani v prihodnost. In to ne kakršnokoli prihodnost – ampak na prihodnost, ki temelji na znanju, zavedanju ter spoštljivem odnosu do naravnih in ustvarjenih danosti. Žal novomeške oblasti v vsem tem času niso znale izkoristiti vseh kakovostnih nastavkov, ki jih je ponujal ta zbornik, kar pomeni, da veliko tematik ostaja neuresničenih in aktualnih še naprej.

Čeprav so danes razmere drugačne kot pred leti, pa problemi ostajajo podobni. Institucij in društev, ki si prizadevajo za dvig kakovosti življenja v mestu, je več kot kdajkoli prej. Kljub vsemu pa se zdi, da naše mesto še vedno caplja na mestu in da še vedno ostaja predvsem podeželsko središče s cvičkom kot najpomembnejšim razpoznavnim znakom. S tem se seveda Društvo Novo mesto nikoli ne bo moglo povsem sprijazniti, pa čeprav podpira prizadevanja dolenjskih vinogradnikov za uveljavitev tega vinskega posebnega (tudi v tem zborniku je prispevek priznanega enologa dr. Julija Nemaniča na to temo).

V takšni situaciji je poslanstvo društva predvsem v povezovanju in podpiranju vseh ustvarjalnih nabojev, ki jih v mestu ni malo, vendar se jim še vedno ne namenja dovolj pozornosti. Ker gre pri tem za skupine in posameznike, ki se v tako majhnem mestu že sedaj srečujejo pri različnih projektih, je takšno povezovanje seveda smiselno, če ne že kar nujno. Želja Društva Novo mesto nikoli ni bila, da bi si pripenjalo medalje za zasluge, še manj, da bi se kitilo s tujim perjem, želi pa pomagati vsem, ki prispevajo k dobrobiti mesta in meščanov. Tudi če bi se izkazalo, da takšna oblika povezave v okviru društva v bodoče ne bi bila mogoča in bi se izoblikovala neka nova oblika povezave, ki bi bila uspešnejša, društvo pa bi razpustili, širše gledano, to ne bi bil neuspeh. Neuspeh bi bil, če bi v Novem mestu dopustili, da nam ustvarjalni naboj izpuhti oz. pobegne v druga mesta ali države, kjer bi imeli zanj več posluha.

Do takrat pa ostaja v Novem mestu še veliko nalog, ki se jim bo treba posvetiti. Kot ponovno spodbudo vsem, ki odločajo o prihodnosti tega mesta, in tudi vsem ostalim, ki jim za usodo mesta ni čisto vseeno, izdajamo ta zbornik, ki daje obilo novih iztočnic za bodoče delovanje v dobro Novega mesta in meščanov. Čas je za znanje!

Sicer pa društvo z vsemi svojimi prizadevanji, pa čeprav se to verjetno sliši čudno, ves čas teži k svoji nepotrebnosti. Namreč, ko se bo Novo mesto zavedlo svojih možnosti in znalo izkoristiti svoje priložnosti, ko bo to urejeno in zdravo mesto ter uspešno pokrajinsko središče z razvito kulturno ponudbo in spoštljivim odnosom do naravnih in kulturnih danosti, takšnega društva ne bomo več potrebovali. S tega vidika si dolgega delovanja društva pravzaprav ne želim.

Društvo Novo mesto mesečno pripravlja pogovorne večere, kjer se poleg članov zberejo tudi meščani.

**NOVO MESTO
KOT
REGIONALNO
SREDIŠČE**

OVO MESTO
KOT
REGIONALNO
SREDIŠČE

Franci Bratkovič

V Novem mestu se odvija večina gospodarskih aktivnosti v regiji. Imamo številna mednarodno prepoznavna podjetja. V zadnjem času smo priča ambicioznemu projektu ustanovitve samostojne univerze. Kaj to pomeni za regijo in kakšna prihodnost je pred nami?

REGIJA

Za odgovor na zgornje trditve je potrebno najprej opredeliti pojem regije. Katero območje imamo v mislih, ko govorimo o regiji? Je to Dolenjska in Bela krajina? Mogoče JV Slovenija? Je mišljeno tudi Posavje? Na vsa vprašanja lahko odgovorimo pritrdilno, a odgovor ni povsem enostaven. Na tem prostoru delujejo številni državni organi, inštitucije, agencije, podružnice podjetij, ki si regijo geografsko razlagajo na različne načine. Vse to v vsakdanje življenje prebivalcev in poslovanje podjetij vnaša zmedo in dodatne stroške. In kakšna naj bo regija? Pomembno je, da je primerne velikosti, ki zagotavlja kritično maso, potrebno za doseg želenih ciljev. Drobljenje na premajhne enote pogosto ne da želenih rezultatov. Omogočati mora razvoj, biti mora učinkovita ter v pomoč prebivalcem in podjetjem. Regija naj prevzame povezovalno vlogo med posameznimi lokalnimi skupnostmi. S tem bomo lahko dosegli številne sinergije in dali možnost novemu razvoju. Osrednjo vlogo v regiji ima regionalno središče, kar Novo mesto vsekakor je.

GOSPODARSTVO

Za regijsko gospodarstvo je značilna učinkovitost in uspešnost, ki nas uvršča v slovenski vrh. Vodilni smo po dodani vrednosti in višini čistega dobička na zaposlenega ter po deležu prihodkov, ustvarjenih na tujih trgih. Pri tem je pomembno, da to niso le rezultati zadnjega leta, temveč daljšega časovnega obdobja. Zasluge za takšne rezultate lahko pripišemo predvsem velikim industrijskim gospodarskim družbam. Navedena dejstva nas navdajajo s ponosom, saj imamo podjetja, prepoznavna doma in v tujini, ki skrbijo zaradi velike koncentracije gospodarske dejavnosti za

razvoj novih dejavnosti, novih podjetij. Predvsem razvoj novih dejavnosti in podjetij je velika priložnost, ki jo lahko uresničimo v sodelovanju z razvojem visokega šolstva.

Naj svojo misel nekoliko podrobneje razložim. Na eni strani imamo vrhunska podjetja, mednarodno prepoznana, z močnimi razvojnimi oddelki, lastnimi blagovnimi znamkami, jasno vizijo in, kar je zelo pomembno, stabilno lastniško in vodstveno strukturo. Dogodki v teh podjetjih se odvijajo premišljeno, načrtovano, a vseeno hitro. To so predvsem podjetja, katerih začetki segajo v sredino preteklega stoletja. V svoji zgodovini so se znala soočiti z drznimi vizijami in občasnimi krizami. Številna podjetja so iz krize prihajala močnejša, izkušenejša. Ta podjetja predstavljajo jedro današnje regijske gospodarske moči. Ob tem seveda ne smemo pozabiti podjetij, ki so svojo pot začela v času nastajanja slovenske države. Ta podjetja se približujejo dvajsetletnici delovanja. Med njimi so številna uspešna, z novim poslovnim modelom in z dobrimi obeti za nadaljnjo rast in razvoj. Ni nepomembno, da so mnoga zrasla iz obrtnih delavnic in uspešno prestala prenos na novo generacijo.

VISOKO ŠOLSTVO

Na drugi strani smo priča razvoju višjega in visokega šolstva, prisotna pa je ambicija ustanovitve samostojne univerze. Skupina strokovnjakov, predvsem predstavnikov mlajše generacije, ob močni podpori in sodelovanju izkušenejših kolegov, ustvarja zametke novega, išče nove poti, drugačne od dosedanjih. Med številnimi idejami, ki se porajajo, se bodo pojavile tudi takšne, ki bodo omogočile nastanek novih podjetij in novih delovnih mest. Takšnih, ki bodo imela višjo oziroma visoko dodano vrednost. To mora biti cilj. Gospodarstvo lahko pri tem izdatno pomaga s sodelovanjem v projektih, z vključevanjem lastnih strokovnjakov, pri zagonu novih podjetij, s prenosom lastnih izkušenj ipd. Poudariti velja, da so gospodarske družbe pripravljene pomagati, prispevati svoj delež, a za ta delež se mora vsaka ideja, projekt ali skupina prizadevati. Brez lastne udeležbe, brez močnih osebnih prizadevanj, odrekanj, vizije, usmerjene v uspeh, ne bo nihče prispeval niti evra. Občasno je prisotno zmotno prepričanje, da lahko podjetja, ki poslujejo z visokimi dobički, brez težav prispevajo sredstva za nove projekte. Zadevo lahko obrnemo tudi drugače. Ravno zaradi premišljenega in skrbnega ravnanja je podjetje ustvarilo dobiček. Z enako skrbnostjo, kot ga je ustvarilo, želi z njim tudi ravnati. Kdor se tega zaveda, je na pravi poti.

PRILOŽNOSTI

Če povzamem dosedanja razmišljanja: imamo odlično gospodarstvo in imamo razvijajoče se visoko šolstvo. S sodelovanjem in povezovanjem lahko pričakujemo številne nove rešitve, nove ideje, novo znanje. Seveda je potrebno za novo znanje in nove ideje storiti še bistveno več. Regijo je potrebno odpreti, vzpostaviti prostor, kjer se ideje lahko srečujejo, izmenjujejo in množijo, nujno je omogočiti pretakanje novih energij, dati prostor ustvarjalnosti, drznosti, drugačnosti.

Regijo moramo narediti zanimivo in prijetno za življenje. Imeti moramo odlične vrtce in osnovne šole, poskrbljeno mora biti za aktivno preživljanje prostega časa (šport, kultura, turizem). Ob tem je pomembna tudi skrb za okolje. To je bistven pogoj, da bodo naši otroci po končanem izobraževanju ostali doma, in bistven pogoj, če želimo v naše kraje pritegniti mlade strokovnjake in mlade družine od drugod. Ko se mlade družine odločajo, kje bodo živele, so pomemben odločitveni dejavnik razvojne možnosti za njihove otroke. Skrb za šolsko infrastrukturo je predvsem domena lokalnih skupnosti oziroma regije, gospodarstvo pa lahko doda svoj kamenček v mozaiku. Lahko prispeva mentorje za različne dodatne dejavnosti, lahko podpira posamezne projekte ipd.

PRIHODNOST

Ključno pri vsem je sodelovanje in povezovanje različnih subjektov, ki na tem prostoru že obstajajo. Vse preveč si damo opravka s preteklostjo, a vendar je bistveno za uspeh, da so naše misli in naša ravnanja usmerjena v prihodnost. Novo mesto, kot regijsko središče, kakor tudi celotna regija imata obilo možnosti za nadaljnji razvoj. V preteklosti so bile številne priložnosti premalo izkoriščene. Zastaviti je potrebno ambiciozne cilje, v prostor pripeljati nove tehnologije, ki bodo nadomestile tisto industrijo, katere življenjska nit se v tem prostoru počasi izteka. Danes so velike priložnosti pri alternativnih načinih pridobivanja energije. Veliko je še priložnosti za razvoj podjetništva, storitvenih dejavnosti in še bi lahko naštevali. Zavedati se moramo, da je za uspeh potrebnih veliko dejavnikov. V preteklosti smo dokazali, da znamo in zmoremo, in verjamem, da smo novega razvojnega preboja sposobni tudi danes.

KAJ PREPREČUJE SYSTEMATIČNI RAZVOJ MESTA?

Joža Miklič

Najvažnejši problemi, da razvojni napori rojevajo tako malo rezultatov, pa so prav gotovo systemskega značaja. Vprašajmo se najprej o tem, kakšno zakonodajo ima mesto in kdo je mestna oblast?

Dolgoletni predsednik Društva Novo mesto Tone Škerlj zelo rad potarna, da v sedanjih časih nihče ne sliši predlogov in pobud ljudi, kaj šele da bi jih upošteval ali uresničeval. V Novomeškem zborniku 1996 je bilo podanih veliko predlogov za boljše gospodarjenje z mestom in za večjo prepoznavnost njegovih kulturnih znamenitosti. Številni udeleženci na srečanjih o problemih mesta potrjujejo, da je javnost sicer prisluhnila predlogom, vendar je zaznala, da tisti, ki razpolagajo s sredstvi in kadri, najrajši odločajo po svoji volji.

Ne gre prezreti dejstva, da mesto še vedno nima svoje dolgoročne strategije razvoja, čeprav se kar najprej poudarja, da je regionalno, kulturno in gospodarsko središče, da v njem deluje najbolj donosno podjetje in največji izvoznik, da ima pomembne starodavne najdbe evropskega pomena in da se je prav gotovo z določenim namenom razglasilo za »mesto situl«. Ker tega strateškega dogovora ni, se rešujejo le tisti problemi mesta, ki se jim posveti župan, ni pa razvito podjetništvo mestne infrastrukture in ni izpeljano tako sodelovanje podjetji, zavodov in samostojnih podjetnikov, ki bi zagotavljalo uveljavljanje mestne ponudbe na državnem in mednarodnih trgih. Neizkoriščene ostajajo prednosti umeščenosti Novega mesta med Ljubljano, Zagrebom in Reko, zato se ustrezno ne razvija prometna infrastruktura. V Novo mesto ne prihaja večje število turistov, poslovnežev, raziskovalcev in znanstvenikov oziroma ljubiteljev umetnosti, ki bi več časa namenili njegovim kulturnim in naravnim danostim. Verjetno je prav pomanjkanje strategije mesta razlog, da se tudi z mestnim prostorom ne ravna prav gospodarno. Mesto ne pritegne velikih investitorjev, ne uporablja novih oblik financiranja svojega razvoja niti ne koristi sredstev evropskih skladov in že dolgo ni nič slišalo o univerzitetnem kampusu.

Toda med ljudmi narašča želja, da bi bil razvoj mesta hitrejši, sodobnejši,

izzivalnejši in pogumnejši, zlasti v kulturi, ki najbolj krepi upanje ter samozavest prebivalcev, saj je ekonomska uspešnost posameznika, mesta ali naroda odvisna predvsem od njegove kulturne zavesti. Dostopne informacije omogočajo vpogled v razvojne dosežke sosednjih mest, na potovanjih ljudje lahko vidijo, kako ambiciozni so načrti mest v tujini, in številni festivali jih opozarjajo, da so izvedljivi tudi veliki projekti, ki najbolj odmevno promovirajo mesta. Zakaj Novo mesto ne sledi razvojnemu trendom mest v svetu, na primer tistim, ki ugotavljajo, da bodo v prihodnje ljudje bistveno večji delež svojih prihodkov namenjali umetnosti oziroma kulturi ter turizmu? Ali pa trendom, ki jim sledi vsa Evropa in se izkazujejo z evro-regionalizacijo, za katero so razpoložljiva celo potrebna sredstva. Zakaj se mesto bolj ambiciozno ne prizadeva za pomembnejši položaj med mesti v državi vsaj s tem, da sodeluje v načrtovanju posameznih dejavnosti v državi, si pridobi pomembnejši vpliv v odločanju države in s tem pospeši naraščanje delovnih mest v svojem okolju? Zakaj nima vizije, ki bi imela močan motivacijski naboj? Zakaj ne prepozna širših interesov v regiji in jih ne izkoristi oziroma ne opredeli svojih jasnih ciljev kot regionalni center, zakaj ne organizira potrebnih institucij za raziskovanje, načrtovanje in financiranje? Mesto razvojno še vedno ne sodeluje z državo, ki je največji delodajalec, financer in kupec. Prav tako ni zaznati nobene njegove aktivnosti za oblikovanje morebitnih skupnih projektov Ljubljane, Zagreba in Reke. Veliko se govori o izobraževalnih programih v Novem mestu, nič pa o ugodnostih, ki bi jih mesto lahko ponudilo študentom. Ugodnih pogojev tudi ne nudi tujim podjetnikom, predstavništvom, organizacijam mednarodnih združenj in podobnim ustanovam, ki danes bistveno pripomorejo, da se mesto umesti v mednarodnem gospodarstvu. Človek skoraj ne more verjeti, da mesto še vedno nima podjetništva, ki bi poskrbelo za trženje njegove ponudbe, njegovo promocijo, blagovno znamko in za njegovo prepoznavnost na mednarodnih trgih. Čeprav je mesto odvisno od farmacevtske in avtomobilske industrije, ni nikjer dokumentirano ali povedano, kaj te dejavnosti od njega lahko pričakujejo. Tudi v storitvenem sektorju se nič ne spremeni. Mesto ima samo na Glavnem trgu pet bančnih okenc za pobiranje prihrankov in nobene direkcije, kjer bi lahko vodilo pogajanja in sklepalo posle. Razvoj logistike v državi gre mimo mesta, prav tako investicije razvojnih skladov, da o sejnih, neprofitnih dejavnostih, zdravstvu in sodobnih socialnih dejavnostih niti ne govorimo. Celó o projektih, kot so Zdravo mesto, Zgodovinska mesta in gradovi, Image Slovenia in podobnih, vemo bore malo.

Pred leti je bilo v Novomeškem zborniku podanih veliko dobrih predlogov za ustvarjanje bolj naprednega, ustvarjalnega in uspešnega mesta. Predlagatelji so videli možnosti za racionalnejšo rabo mestnega prostora, oblikovanje ponudbe mesta ob avtocesti, nove obvoznice za izboljšanje prometnih povezav, ambiciozne kulturne projekte v starem mestnem jedru, nastanek poslovne četrti mesta, univerzitetno mesto, bogatejšo ponudbo zdravstvenih storitev, storitev javnih služb in rekreacijsko-zabaviških površin. Kulturno izjemnost so videli na primer v festivalski ponudbi, alternativni sceni, pouličnih kulturnih prireditvah na prostem, v gradovih, verskih objektih, Narodnem domu... Izrazili so upanje, da bodo prireditelji ponudili velike kulturne dogodke, ki bodo pritegnili pomembne sponzorje, tiste, ki financirajo prireditve Cankarjevega doma, Ljubljanskega festivala, Festivala Lent in podobne. Predlagali so, da mesto strokovno razvije lastno tržno dejavnost in z njo zagotovi svoje optimalno poslovnost pri trženju kakovostne integrirane kulturno-gospodarske ponudbe. Veliko se je govorilo, da se bo v mestu, v skladu z državnimi in pokrajinskimi načrti, razvil gravitacijski center za raznovrstno oskrbo prebivalcev, da se bodo dopolnile javne službe in zgradile nove izobraževalne zmogljivosti. Ves ta razvoj naj bi ustvarjal take pogoje za kakovost življenja v mestu, da bo le-to privlačno za najvitalnejše prebivalce. Ti bodo poskrbeli za strokovne in politične institucije, ki bodo usposobljene pravočasno zaznati, spodbuditi ali oceniti širši interes, ga primerno utemeljiti in oblikovati program ali projekt za njegovo uresničitev. Na ta način naj bi zagotovili več delavnih mest državne uprave v Novem mestu ali v regiji, razvili ustvarjalnejši poslovni odnos okolja in mesta do Ljubljane, Zagreba, Reke in drugih mest ter uresničevali projekte, ki bi jih bilo racionalno in lažje izvesti skupaj, kot so na primer diplomatska predstavništva, sedeži multinacionalk, mednarodna združenja in podobno. S tem bi mesto okrepilo komunikacije, informacijske tehnologije, komunalno infrastrukturo, zdravstvo, raziskave, kulturo in izobraževanje ter tako izboljšalo splošne pogoje za poslovanje gospodarskih družb.

Pozornost večine predlogov v Novomeškem zborniku 1996 je bila usmerjena predvsem v prizadevanja za dolgoročno obvladovanje nezaposlenosti, kar je v prvi vrsti odvisno od odličnosti managementa, organizacijskega razvoja in seveda pogumnih poslovnih ljudi, ki kot dobri strokovnjaki v mestu ustvarjajo ugodne pogoje za razvoj skupnega trženja, finančnega posredovanja, recipročne menjave trgovinske ponudbe in podobne višje oblike sodelovanja. Prav kakovostnejše sodelovanje v

mestu za dolgoročno obvladovanje nezaposlenosti, ki je prav gotovo v interesu vseh političnih in gospodarskih opcij, bi pospeševal prehod na nov način proizvodnje, celovitejši razvoj storitev v mestu, mestni turizem, ponovne pozidave, novo oblikovanje četrti, odstranitev prometa v mestu, razvoj mestne gospodarske dejavnosti ob novi avtocesti ter atraktivne stanovanjske in podjetniške pozidave.

V trinajstih letih po oblikovanju opisanih predlogov so bile tako pristojnosti kot proračun v rokah zdaj desnih, zdaj levih pa tudi sredinskih politikov, svetnikov in županov. Kaj jih ovira in kaj jim preprečuje ustvarjalno moč, da so rezultati njihovega vladanja tako skromni in da niso zadovoljili pričakovanja volivcev. O tem pravzaprav tudi ne vemo prav veliko. Njihova sporočila so vedno enaka in jih lahko strnemo v stavek: ni denarja, zato ni možno razvojno delovati. Ta stavek je tako običajen, da nihče ne vpraša, zakaj svetniki ne zagotavljajo pobiranja načrtovanih proračunske prihodkov, ne koristijo sredstev evropskih skladov, ne izkoristijo priložnosti, ki jih ponudi država (sredstva za študentski dom v Dergančevju), ne poznajo svoje premoženjske bilance in celo tega ne vedo, koliko grobnin morajo letno pobrati krajevne skupnosti. Če o teh stvareh poročajo mediji, se odgovorni naredijo uboge in ugotavljajo, da so pač strelovod za vse, kar ljudi muči, čeprav sami niso prav nič krivi.

Preveč poenostavljeno in popolnoma neprofesionalno je tako delovanje, ki ga ne ocenjujemo dovolj kritično, prej bi se lahko reklo, da je preveč kritizerstva, saj izražena mnenja ne izhajajo iz analiz in objektivnih ugotovitev. Kako naj izvoljeni svetnik ali župan deluje pogumno, odgovorno in razvojno, če pa se ga takoj po izvolitvi neusmiljeno in neprestano samo kritizira. Vsaka, še tako nepomembna napakica, postane afera, o kateri se mesece piše, riše in mori ljudi, da vidijo v njih le še lopove, nesposobneže in slabiče. Kako naj brez javne in vsestranske resnične podpore v dobrem in slabem neka pooblaščen oseba dobro dela? Kaj se zgodi, če v podjetju direktor nima podpore? Oditi mora ali pa gre podjetje v stečaj in tako je tudi v lokalni samoupravi oziroma politiki.

Naslednji problem je prav gotovo oženje števila oseb, ki so javno klicane na odgovornost. Med svetniki in izvajalci neke naloge je vsaj pet nivojev dobro, bolje rečeno, odlično plačanih ljudi v občinski upravi, zavodih, komunalni ali drugod, ki so za področja tudi strokovno kompetentni, pa jih nihče niti ne omenja, kaj šele, da bi jih kdo klical na odgovornost.

Odgovornosti ni možno skoncentrirati na par funkcionarjev, upoštevati je potrebno strokovno organizacijske pristojnosti, tehnologijo in razvitost delavnega okolja, saj se tako določajo tudi plače za posamezna dela. V določeni meri zavira odgovorno delo funkcionarjev tudi protokol, predvsem župana pa tudi drugih, ki so vključeni v razne projekte. Ne vidim razloga, zakaj bi moral župan odpirati razstave, nagovoriti publiko na kulturni prireditvi ali prisostvovati odprtju prenovljenega otroškega vrtca. Že res, da je to za prireditelja neke vrste čast, toda obenem bi se moral le-ta zavedati, da s tem krati dragoceni čas nekemu, od katerega ljudje pričakujejo nova delavna mesta, nove stanovanjske soseske, prepotreben mamograf in še mnogo, mnogo zahtevnejšega.

Najvažnejši problemi, da razvojni naporji rojevajo tako malo rezultatov, pa so prav gotovo systemskega značaja. Vprašajmo se najprej o tem, kakšno zakonodajo ima mesto in kdo je mestna oblast, saj mora biti občina enako skrbna do mesta kot do svojega celotnega območja. Ljubljana ima zakon o glavnem mestu, Novo mesto bi po tem vzorcu moralo imeti predpis o regionalnem središču in v njem opredeljene svoje pravice oziroma obveznosti. Če bi to imeli, bi bilo tudi jasno, kakšne strokovne in etične pogoje mora izpolnjevati tisti, ki vodi upravljanje mesta, in tako kandidatov, ki teh pogojev ne izpolnjujejo, na volilnih listah ne bi bilo. Še marsikaj drugega bi se dalo bolje opredeliti v našem pravnem sistemu, da bi mesta lažje dihala. Najbrž bi moral biti slišen, odmeven in pomemben institut državljanska pobuda, s pomočjo katere bi se v presojo in odločanje vključevalo več ljudi, zlasti strokovnjakov, zanesenjakov in deloholikov. Nekoč to zanesljivo bo in ne bomo poslušali samo, kaj kdo dela, kje vse je včlanjen, v katerih nadzornih svetih deluje, kje je študiral in podobne štorije, pač pa nam bo zelo jasno povedano, kaj je ta oseba dejansko naredila za dobrobit domovine, lokalne skupnosti, mesta, volivce in volivke ter druge in pod kakšnimi pogoji.

VLOGA RAZVOJNEGA CENTRA V RAZVOJU MESTA

mag. Mojca Špec Potočar

V svoji strategiji je Razvojni center zapisal, da je to mesto, kjer se srečujejo razvojni partnerji in sklepajo razvojna zaveznitva. Ena od najpomembnejših oblik partnerstva je resolucijski projekt Gospodarsko središče JV Slovenije.

Razvojni center Novo mesto se že več kot 10 let ukvarja z razvojem podjetništva na Dolenjskem, le malo krajši čas pa izvaja na območju Jugovzhodne Slovenije tudi naloge regionalne razvojne agencije. Razvija in sodeluje v vrsti podjetniških programov. Je vstopna točka VEM, koordinator in izvajalec vavčerskega svetovanja za podjetnike, informacijska točka Europe Direct, vzpostavil je in izvaja več finančnih shem, namenjenih predvsem malim in srednje velikim podjetjem (MSP), to so Garancijska shema za Dolenjsko, mikrokrediti za samozaposlene in nova delovna mesta, Enotna regijska štipendijska shema za Dolenjsko. Razvojni center tudi pripravlja poslovne načrte in investicijske programe za podjetnike in jih obvešča tako o nacionalnih kot o regijskih možnostih, namenjenim MSP. Kot subjekt spodbujanja razvoja na regionalni ravni (regionalna razvojna agencija) je pripravil regionalni razvojni program 2002-2006 in 2007-2013, pripravlja njegove izvedbene načrte, koordinira 20 lokalnih skupnosti pri pripravi in prijavi regionalnih razvojnih projektov, sofinanciranih z regionalnimi sredstvi Evropskega sklada za regionalni razvoj. Razvojni center je tudi nosilec in izvajalec več regijskih razvojnih projektov, kot so Porin iz Reke, IDA Istarska razvojna agencija iz Pule in Centar za poduzetništvo Karlovačke županije d.o.o. iz Karlovca, s katerimi je do sedaj izvedel več skupnih čezmejnih projektov, ki so bili sofinancirani s sredstvi Interreg IIIA, pripravil in sodeloval pa je tudi pri prijavi novih skupnih čezmejnih projektov na javni razpis IPA Slovenija-Hrvaška-Madžarska. Razvojni center je tako v desetih letih uspešno kandidiral na razpisih za pridobitev evropskih sredstev iz različnih skladov, kot so Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), Evropski socialni sklad (ESS), Phare 2003, Interreg IIIA in Evropski sklad za kmetijstvo in razvoj podeželja (ESKRP). V večini projektov je nastopal kot nosilec projekta ali operacije. Največji pomen imajo regijski razvojni programi, ki povezu-

jejo vse občine v JV Sloveniji na podjetniškem, socialnem in turističnem področju. Ravno z namenom vzpostavitve enotne podobe in promocije turizma JV Slovenije vodi razvojni center aktivnosti za vzpostavitev in izvajanje regionalne destinacijske organizacije (RDO). To je nova organizacijska struktura javno-zasebnega partnerstva, ki je generator razvoja turistične dejavnosti ter spodbujevalec usposabljanja in mreženja turističnih subjektov na regionalni ravni.

V svoji strategiji je Razvojni center zapisal, da je to mesto, kjer se srečujejo razvojni partnerji in sklepajo razvojna zaveznitva. Ena od najpomembnejših oblik partnerstva je resolucijski projekt Gospodarsko središče JV Slovenije, ki se izvaja, kot je zapisano v Resoluciji o nacionalnih razvojnih projektih, od leta 2009 do leta 2023. Pričakovano je bilo, da se bo odobreni projekt izvajal kot celota po posameznih podprojekti v predvidenem časovnem zaporedju. Vendar je bil le z Ministrstvom za gospodarstvo dorečen dogovor o načinu izvedbe, tako da država sodeluje pri sofinanciranju teh dveh projektov z nepovratnimi sredstvi, ki bodo dodeljena investitorju do višine 40%. Z realizacijo je trenutno najdlje izvedba projekta enote podjetniškega inkubatorja v Novem mestu. Z Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo so še nedorečeni pogovori za realizacijo drugih dveh osrednjih projektov gospodarskega središča JV Slovenije – izgradnje univerzitetnega kampusa in znanstveno-tehnološkega parka. Ta dva projekta predstavljata v največji meri razvojno infrastrukturo, ki se sofinancirata drugače kot gospodarski projekti.

Izgradnja in vzpostavitev podjetniškega inkubatorja v Podbrezniku je v izvajanju. Dolenjski podjetniki so že več let prikrajšani za sredstva pri sofinanciranju zagona novih podjetij, saj Dolenjska nima podjetniškega inkubatorja. Razvojni center je izdelal projekt za razvoj podpornega okolja za podjetništvo in študijo izvedljivosti, ki sta pokazala nujnost takšne institucije. Z investitorjem in nosilcem izgradnje podjetniškega inkubatorja v Podbrezniku, IMOS Holdingom d.d., je Razvojni center v letu 2008 uspešno sodeloval na javnem razpisu Ministrstva za gospodarstvo za izgradnjo tehnoloških parkov in podjetniških inkubatorjev v okviru gospodarsko-razvojnih-logističnih središč. K projektu je pritegnil tudi MO Novo mesto. Inkubator v Podbrezniku je podjetniški projekt, ne samo zaradi namena, kateremu bo služil, temveč tudi sicer. Večina podjetniških inkubatorjev v Sloveniji je nastajala izključno z javnimi sredstvi, podjetniški inkubator v Podbrezniku pa bo rezultat financiranja pod-

jetja (75%) in sofinanciranja Evropskega sklada za regionalni razvoj (25%). Zato je investicija načrtovana izredno skrbno in racionalno. Od nekaj več kot 4.000 m² bruto površin bo namenjenih 3.600m² za od-dajo novim inovativnim podjetjem. Podjetniški inkubator je umeščen v ZN Podbreznik, kjer nastaja malo novo mesto v Novem mestu, ki obsega tudi preko 6 ha poslovnih površin, namenjenih razvoju podjetij. Prva nova inovativna podjetja se bodo lahko vselila v nove sodobne poslovne pro-store že februarja 2010. Razvojni center Novo mesto, ki bo upravljavec inkubatorja, že izvaja predinkubacijske aktivnosti (evidentiranje podjetij, priprava podjetij na vstop in članstvo v inkubatorju), v kratkem pa bo izvedel tudi javno povabilo za potencialne člane podjetniškega inku-batorja. Podjetjem z novimi razvojnimi programi, ki bodo postali člani podjetniškega inkubatorja, bodo dani poslovni prostori v najem za čas izvedbe razvojnega programa do 5 let pod ugodnimi pogoji. Podjetniški inkubator ne bo samo novo poslovno okolje, temveč tudi mesto, kjer se bodo srečevala nova podjetja in prepletale poslovne zamisli z možnostmi za njihovo realizacijo. Cilji spremljanja uspešnosti projekta so zato visoki: najmanj 30 inovativnih podjetij do leta 2015 z najmanj 53 zaposlenimi, pri čemer bo najmanj 20% podjetij svoje izdelke in storitve prodajalo tudi na tujem. Cilj partnerjev, ki sodelujejo pri izgradnji in vzpostavitvi podjetniškega inkubatorja, pa je tudi, da bodo že v letu 2010 izpol-nili pogoje za vpis podjetniškega inkubatorja v Podbrezniku v evidenco subjektov inovativnega okolja pri Ministrstvu za gospodarstvo, kar bo omogočalo članom podjetniškega inkubatorja tudi kandidiranje za sred-stva za zagon novih podjetij.

Cilji razvojnega centra so vzpostavljati podporno okolje za podjetnike, mesto povezovanja razvojnih partnerjev in mrežo zunanjih sodelavcev širokega profila za uresničevanje regionalnega razvojnega programa v JV Sloveniji. Rezultati se kažejo v številnih razvojnih projektih in povečanem številu prijav ter uspešnem pridobivanju sredstev iz razpisov evropskih skladov. Načrtovane so nove razvojne investicije v regiji ter ustvarjena nova delovna mesta z visoko dodano vrednostjo.

**Utrinki s pogovornih
večerov Društva
Novo mesto**

FOTOGRAFIJE: MARIJAN LAPAJNE

**NOVO MESTO –
ZDRAVO
ZDRAVO
MESTO
MESTO**

dr. Helena Jeriček Klanšček

Urbanizacija ima namreč lahko ugodne ali neugodne posledice na zdravje skupnosti in posameznikov. Socialne determinante zdravja, kot so dobri bivalni pogoji, dostop do čiste vode in higiene, zdrava prehrana, varno delovno okolje in soseske, dostop do izobraževanja, zdravstvenega sistema, javni prevoz itd., so ključne za dobro zdravstveno stanje ljudi.

Svoj prispevek bom začela malo drugače, in sicer z letom 2003, ko sva z doc. dr. Urbanom Kordešem na univerzi v Berkeleyu obiskala prof. Leonarda Duhla, ki se ukvarja z načrtovanjem in politiko mest, v katerih želi izboljšati življenje posameznikov, družin in skupin. Zaslouel je z »zdravimi mesti«, projektom, ki ga je Svetovna zdravstvena organizacija sprejela za enega temeljnih projektov. Še vedno se spominjam njegovega mota »Če hočeš zdrave ljudi, moraš graditi zdrave skupnosti« in pa zgodbe, ki nama jo je povedal o Oaklandu.

Oakland, moderno večmilijonsko mesto v Kaliforniji, se je v osemdesetih letih soočalo z velikim problemom. Umrljivost dojenčkov, eden glavnih pokazateljev zdravstvenega stanja, je v več mestnih četrtih presegala vse meje razumnega in pričakovanega – na tisoč novorojenčkov jih je umrlo dvajset. Ta podatek je Oakland uvrščal ob bok najrevnejšim afriškim državam. V sanacijo problema sta mestna in državna uprava vlagali milijone dolarjev, prenavljali so bolnišnice, izboljševali nego porodnic, toda stanja jim nikakor ni uspelo popraviti. Leta 1993 se je v zgodbo vmešal Leonard Duhl, ki je prepričal skupino predstavnikov vseh segmentov mestne skupnosti – od zdravstva, šolstva, prometa, policije do gospodarstva, da problem umrljivosti dojenčkov ni le medicinski problem, ampak je to problem celotne skupnosti. Člani mestne uprave, predstavniki verskih in etničnih skupnosti, policisti, gasilci, vodilni managerji in drugi so se začeli dobivati na tedenskih sestankih, kjer so se pogovarjali in

skupaj razmišljali o možnostih za izboljšanje stanja. Štiri leta kasneje se je umrljivost zmanjšala za polovico, čeprav za reševanje problema ni bilo namenjenih nobenih dodatnih finančnih sredstev.

Morda malce nenavadna zgodba, toda če vsaj malo poznamo sistemsko teorijo, potem je to povsem pričakovan razplet. Prišlo je namreč do dveh premikov, in sicer ljudje različnih strok, poklicev in zanimanj so začeli komunicirati in se pogovarjati o skupnem problemu, kar je privedlo do povečevanja zanimanja za ta problem in tudi do večjega sodelovanja med strokami. Po drugi strani pa so ugotovili, da umrljivost dojenčkov, kot tudi številni drugi problemi, ni le medicinski problem, ampak problem celega mesta oz. skupnosti. Sporočilo o različnih možnostih za nosečnice, ki so bile na razpolago že ves čas, se je skozi proces druženja in komuniciranja, skozi katerega se je dogajalo oblikovanje skupnosti, širilo in zato je te možnosti vse več nosečnic tudi izkoristilo.

Toda ob tem moramo pripomniti, da je Leonard Duhl sistemski znanstvenik, ki uporablja sistemski pristop, in ne le psihiater. Zato je razumljivo, da številni drugi strokovnjaki, ki so širili njegove ideje, niso razumeli, da ni dovolj, da v nekem mestu odpremo pisarno in zaposlimo v njej človeka, ki bo delal na projektu zdrava mesta. To ni dovolj za to, da bi neko mesto postalo zdravo. Zdrava mesta niso projekt, niso tehnika, niso model... Duhl je vedno poudarjal, da ni pravil, da je bistven proces in želje samega mesta oz. skupnosti, da so bistveni odnosi in druženje. Mesto samo izbere smer in pot, po kateri želi hoditi... Najboljši način je, da obiščeš določeno skupnost, mesto (oz. njihove predstavnike), jim prestaviš, kaj je zdravo mesto in nato vprašaš njih, kaj je njihova vizija zdravega mesta... Treba je vprašati meščane, kakšno mesto si želijo. Bistvo projekta zdrava mesta ni v denarju, ampak v ljudeh. Zdravo mesto je projekt meščanov, ki ga podpira župan, in ne projekt (samo) župana, čeprav je župan ključen (v smislu podpore). Pri tem se moramo zavedati, da nikoli ne bomo pritegnili vseh, zato je treba začeti s tistimi, ki imajo voljo. In morda bomo ob naslednjem problemu, ki ga bomo reševali, potrebovali druge ljudi, ki jih pri prejšnjem problemu ni bilo. Zato je še posebej pomembno, da pritegnemo mnenjske voditelje (npr. znane osebnosti, duhovnike, predsednike odborov, združenj...).

KATERO MESTO JE »ZDRAVO MESTO«?

Težko je natančno definirati in oceniti, katero in kakšno mesto je zdravo. Hancockova in Duhlova (1999) definicija zdravega mesta, ki jo je prevzela tudi Svetovna zdravstvena organizacija (SZO), je naslednja: »Zdravo mesto je tisto, ki nenehno ustvarja in izboljšuje tisto fizično in socialno okolje in razvija tiste vire skupnosti, ki omogočajo ljudem skupno (vzajemno) podpiranje drug drugega pri opravljanju vseh funkcij in pri njihovem razvoju do maksimalnega potenciala.« Ta definicija izraža širše pojmovanje zdravja, ki ni le odsotnost bolezenskih simptomov, ampak splošno dobro počutje in uresničenje posameznikovih potencialov. Duhl (2000) celo zapiše, da zdravje ni fiksno stanje, zato ga lahko definiramo le kot ustvarjalnost ali polnost življenja, kot proces. »Zdravje je premikanje proti zdravju.« (»Health is the movement toward health.«)

Zdravje skupnosti je povezano z vsemi dejavniki, ki kakorkoli vplivajo na življenje ljudi – s prometom, z ekologijo, vzgojo in izobraževanjem, s politiko, kulturo, prostim časom, z rekreacijo, umetnostjo, ekonomijo, gospodarstvom, s komunikacijo itd. Duhl in Hancock (Duhl, 1999) omenjata enajst glavnih parametrov za zdrave skupnosti, zdrava mesta, države:

1. čisto, varno in visoko kvalitetno okolje;
2. stabilen ekosistem (zdaj in v prihodnosti);
3. močna, vzajemna podpora in neizkoriščevalska skupnost;
4. visoka stopnja javne udeležnosti in kontrola nad odločitvami, ki vplivajo na posameznikovo življenje, zdravje in dobro počutje;
5. zadovoljitev osnovnih potreb (hrana, voda, delo, bivališče, varnost) vseh ljudi;
6. dostop do širokega spektra izkušenj in sredstev (virov);
7. raznolika, življenjska in inovativna ekonomija;
8. spodbujanje stika s preteklostjo, kulturno dediščino, z drugimi skupinami in posamezniki;
9. oblikovanje mesta, ki je kompatibilno s prejšnjimi parametri in vedenjem;
10. najvišja stopnja primerne zdravstvene službe in zdravstvene nege, dostopne vsem;
11. dobro zdravstveno stanje (veliko zdravih, malo bolnih).

Tako razširjeno pojmovanje zdravega mesta oz. skupnosti prinaša tudi razširjen pogled na to, kako lahko gradimo zdravo mesto. Ni tako bistveno, s katerim od konkretnih segmentov se mesto spoprime (npr. šola,

FOTO: TOMAŽ LEVIČAR

čisto okolje, različne kulturne prireditve, urejanje pokopališča, kolesarskih stez...), ker je vse povezano z vsem. Bistveno je, da imajo ljudje možnost participacije, vplivanja, delovanja, vzpostavljanja iskrenih in močnih odnosov skozi redno srečevanje ter komuniciranje. Pomembno je, da skupnost nikogar vnaprej ne izključi, ampak pri svojem delu izhaja iz lastnih virov in moči. Drugo dejstvo, ki izhaja iz povedanega, pa je, da (zdravo) mesto oz. zdrava skupnost, kot tudi samo zdravje, ni neko dokončno stanje, ampak bolj nenehno približevanje k idealu.

Zanimivo je, da je omenjenih 11 parametrov še vedno aktualnih, saj je v Zagrebški deklaraciji za zdrava mesta (2008) poudarjeno prizadevanje za enakost v zdravju v vseh lokalnih politikah ter temeljne vrednote in principi zdravih mest:

- enakost – soočanje z neenakostmi v zdravju (pri čemer se poudarja, da imajo pravico do zdravja vsi, ne glede na njihovo etično, rasno, spolno, versko, socialno, ekonomsko ali kako drugo pripadnost),
- participacija in opolnomočenje (omogočanje ljudem, da so soudeleženi pri odločitvah glede zdravja in dobrega počutja),
- multisektorsko sodelovanje pri implementaciji,
- solidarnost in prijateljstvo kot ključni vrednoti povezovalnega duha,
- upoštevanje trajnostnega razvoja.

NOVI IZZIVI ZA MESTA IN NJIHOVE PREBIVALCE

Do leta 2015 bo več kot polovica razvitega sveta živela v urbanih središčih in pričakovati je, da so bo delež v naslednjih 30 letih še povečal. Zato bo tudi svetovni dan zdravja 2010 posvečen urbanemu zdravju oz. zdravju v mestih. Gre za globalno gibanje z namenom povečevanja zdravja mest oz. meščanov. SZO poziva mesta, da zaprejo svoje ulice za promet in jih odprejo za zdrave aktivnosti. Urbanizacija ima namreč lahko ugodne ali neugodne posledice na zdravje skupnosti in posameznikov. Socialne determinante zdravja, kot so dobri bivalni pogoji, dostop do čiste vode in higijene, zdrava prehrana, varno delovno okolje in sošeske, dostop do izobraževanja, zdravstvenega sistema, javni prevoz itd., so ključne za dobro zdravstveno stanje ljudi. Države, ki imajo visoko življenjsko dobo in nizko stopnjo umrljivosti, so države, ki upoštevajo in delajo na socialnih determinantah zdravja. Seveda pa ni dovolj, da na tem dela le mestna ali državna oblast, treba je aktivirati tudi civilno družbo, nevladne organizacije, različne skupine in skupnosti pa tudi inženirje, arhitekto in vse prebivalce mesta. Vprašanje urbanega zdravja je vprašanje orga-

niziranosti intervencij za boljše zdravje v kompleksnem urbanem okolju, je vprašanje boljše dostopnosti do zdravstvenih služb, integriranosti intervencij v sektorjih za izboljšanje zdravstvenih izidov revnih, je vprašanje merjenja vplivov intervencij na zdravje itd.

Ker neenakosti v zdravju naraščajo, je eden ključnih izzivov zdravja v mestih, kako zagotoviti vsem, tudi posebej ranljivim skupinam, enak dostop do zdravstvenih, socialnih, izobraževanih in drugih sistemov. Podatki o zdravstvenem stanju kažejo naraščajoči trend nalezljivih, kroničnih in duševnih bolezni, poškodb in nasilja, kar rezultira v prezgodnjih smrtih, oviranosti in trpljenju ter pomeni veliko ekonomsko breme. Ne moremo mimo podnebnih sprememb, ki so le ena o številnih groženj javnemu zdravju. Poseben izziv pa je tudi vprašanje, kako nove tehnologije in okolje vplivata na zdravje ljudi.

Evropsko gibanje za zdrava mesta tako v svoji 5. fazi (od leta 2009 do leta 2013) predvideva tri glavne teme, ki se jim bodo mesta posvečala, in sicer ustvarjanje podpornega, vključevalnega in spoštljivega okolja, ki podpira posameznikove potrebe, omogočanje zdravega načina življenja in zdravega mestnega okolja.

Ker sem začela svoj prispevek s prof. Duhlom, naj še končam z njim, saj je globoko razumel, kako lahko svet naredimo boljši in (tudi Novo) mesto bolj zdravo. Tule je njegova zgodbica: »Nekoč sem dobil nalogo, naj poiščem mlade ljudi, ki bi pomagali na neki konferenci. Svetovali so mi, naj se obrnem na skavte in jih prosim, da pošljejo svoje predstavnike. Odločil sem se, da bom storil nekaj drugega. Priskrbel sem si seznam vseh dijakov, napisal sem pismo vsakemu desetemu otroku in mu razložil, da je izbran kot pomemben vodja v tej skupini in če želi pomagati na konferenci, naj pride na sestanek. Prišlo je deset ljudi. Ti so kasneje postali mladi organizatorji, politiki, eden je postal kongresnik. Kar mi je dalo misliti, je to, da če nekdo misli o drugem, da je dober, tudi bo dober. Kotorej najdeš iskrice v očeh, lahko začneš delati pri projektu.«

To velja tudi za projekt Novo mesto – zdravo mesto; pogledjmo okrog sebe, komu se svetijo oči in začnimo...

FORMA VIVA VIVA

Boštjan Pucelj

Navadni koprivovec (*Celtis australis*)
Novo mesto. 2007

Hrast graden (*Quercus petraea*)
Novo mesto. 2009

Sliva (*Prunus domestica*)
Novo mesto. 2009

Navadni divji kostanj (*Aesculus hippocastanum*)
Novo mesto. 2008

Bela vrba (*Salix alba*)
Novo mesto. 2009

Bela vrba (*Salix alba*)
Novo mesto. 2009

Navadna hruška (*Pyrus communis*)
Novo mesto, 2009

Evropski macesen (*Larix decidua*)
Novo mesto. 2009

Beli javor (*Acer pseudoplatanus*)
Novo mesto. 2009

Ameriški hrast (*Quercus rubra*)
Novo mesto. 2009

Ringlo (*Prunus* sp.)
Novo mesto. 2009

Češnja (*Prunus avium*)
Novo mesto. 2008

Navadni oreh (Juglans regia)
Novo mesto, 2009

Beli topol (*Populus alba*)
Novo mesto. 2008

EKOLOGIJA IN ETIKA

ETIKA

Janez Penca

Zeleno gibanje lahko govori tudi jezik znanosti, toda tisto, kar ga v resnici poganja, je etični imperativ - dobra volja in spoštovanje drugih. Gre za poskus oblikovanja družbe, v kateri nekatere izbire prepoznavamo kot boljše od drugih in v kateri narava postavlja omejitve svobodni igri želja.

NOBENEGA »DRUGJE« VEČ

Zemlja je naš edini dom, raziskan, poseljen, skoraj do kraja izkoriščen; vemo, da so njeni viri končni in da smo že močno poškodovali njeno ekološko zgradbo. Zmotno prepričanje ekonomije, da je človeško naravo mogoče motivirati samo s sebičnostjo, je razjedlo občutek za Drugega. V ekološkem smislu to pomeni, da s svojo antropocentrično držo ljudje škodujemo tudi vsej drugi živi in neživi naravi.

Prvi, ki je razumel in izrazil sodobne pretvorbe človeštva, ni bil niti politik niti znanstvenik, temveč pesnik. Paul Valery je v *Regards sur le monde actuel* (Premišljanja o današnjem svetu) leta 1945 dejal: »In tako se začinja doba končnega sveta.« Čas bi bil, da se iz teh besed česa naučimo: stopamo namreč v novo obdobje človeške zgodovine. Do pred nedavnim se nam je zdel svet skoraj brezmejen. Darovi sveta so bili neskončno obnovljivi; če so nas izgnali iz enega kraja, je bilo za nas vedno dovolj prostora kje drugje. Zdaj tega »drugje« ni več.

NEUREJENA HIŠA

Ekologija je ena od redkih znanstvenih disciplin, ki je predana celostnosti. Njeno ime (grško: oikos, »hiša, gospodinjstvo« in -logia, »preučevanje, študij«) pomeni, da preučuje mreže odnosov med živimi bitji ter njimi in njihovim okoljem. Urbana ekologija se ukvarja z raziskovanjem vpliva rasti in razvoja mest na ekološke razmere. Tako pridobljeno znanje naj bi pripomoglo k ohranjanju ali ustvarjanju zdravega in biotsko pestrega mestnega ekosistema.

Težava postmodernega človeka je v tem, da je hišo temeljito preučil, ne najde pa vzgiba, da bi jo uredil. Paradoks današnjega časa je, da imamo neskončno veliko koristnih informacij, ki jih ne izkoriščamo. To ni informacijska doba, marveč doba informacij o informacijah. Pesti nas – skoraj nerazumljiva – neobčutljivost za premislek. Dovolj se nam zdi že to, da vemo oz. znamo, da bi na osnovi znanja ukrepali, pa nam zmanjkuje časa. Preveč ga porabimo za sedenje pred zasloni. Toda brez dejanj so informacije le vedno večji kup blaga v spletni banki idej.

Tehnologija nas je izrinila iz naravnega okolja do te mere, da o njem presojujamo in odločamo, ne da bi sploh bili v njem. Ustvarjamo simulacijo življenja, s katero poskušamo zamotiti raztreseni rod učečih se otrok in mladostnikov, ki v virtualnih svetovih komunicirajo kot svoji »predstavniki« ali alter egi, namesto da bi delovali ali se z drugimi ljudmi sporazumevali kot resnični ljudje v realnem svetu. Nekdo nekje drugje je pomembnejši od tega, kje sem in s kom sem.

IDIOTI V PRAVEM POMENU BESEDE

So informacije res tako pomembne? Prebivalci večinskega sveta veliko bolj od medmrežja potrebujejo prave mreže, ki jih bodo zaščitile pred malarijo. Ali morda otroci v Etiopiji umirajo od lakote zato, ker ni dovolj informacij? Je kriminal na ulicah New Yorka posledica pomanjkanja informacij? So smrtne žrtve prometnih nesreč v moji domovini (že nekaj desetletij zapored povprečno 4-5 na teden) rezultat slabe informiranosti? Privrženci tehnologije pravijo, da nam bodo z umetno inteligenco tlakovali pot do samospoznanja. Dobili smo skoraj instantno globalno komunikacijo – ali je to res pot do vzajemnega razumevanja? Ponujajo nam virtualno resničnost in pričakujejo, da bo ozdravila duhovno revščino. Nenadoma ugotavljamo, da je čudovita globalna vas v glavnem poseljena z idioti v prvotnem pomenu besede: gr. idiotēs je »za-sebnik«, tisti, ki je samo za-sebe, ki zunaj sebe ne vidi in ne priznava nobenih opornih točk ali skupnih vrednot ter vse, kar počenja, utemeljuje zgolj s svojimi vzgibi.

Toda na gosto naseljeni zemlji bo mogoče preživeti samo, če bomo upoštevali Drugega. V ekološkem smislu upoštevati Drugega pomeni priznati pravico do eksistence vsem bitjem in neživi naravi. Nekomu ali nečemu podeliti avtonomijo pomeni sprejeti ga, čeprav ga ne razumemo;

sprejeti, čeprav biva po nam nedojemljivih zakonih. Drža »za-sebe« izvira iz antropocentrične zagledanosti vase oz. prepričanja, da je vse za nas ali celo zaradi nas. Preveč smo se postavili v središče sveta, začutili pokroviteljsko slast vse-vedoče in vse-razumevajoče vrste. Opijanili smo se s fosilnimi gorivi, električno ter jedrsko energijo in znanstvenimi dosežki nasploh. »Če bi vedel, kakšno opustošenje bom povzročil, bi postal urar.« je dejal Albert Einstein. Zadnjih 100 let življenje na zemlji ni več spopadanje z naravo, ampak kolonizacija in njeno popolno podjarmljenje. Ne gre več za zadovoljevanje potreb, ampak za zadovoljevanje želja bogatega manjšinskega sveta. Ker je želja presežek potrebe in ker so naravni viri končni, zadovoljevanje želja pomeni, da nekje povzročamo primanjkljaj. Kje, pač ni težko uvideti: v revnem večinskem svetu, ki smo ga do nedavnega imenovali Tretji svet. A medtem ko tega pesti pomanjkanje, bogatega manjšinskega združuje preobilje. Naše temeljno vprašanje je torej, kako se upreti nevarnostim preobilja, kako obrzdati potratno življenje in ga spremeniti v dobrega ter varčnega.

ETIKA KREPOSTI

Odgovor je skrit v vrnitvi k predmodernej etiki kreposti, ki lahko postane podlaga dobrega in srečnega življenja. Sodobni liberalizem to ne more biti, ker ga bremeni huda pomanjkljivost: vso moralno je namreč stlačil v ozek prostor med pravice in dolžnosti. Posledica je, da nihče več noče izreči resnice o tem, kaj je dobro in kaj slabo oz. kaj je prav in kaj narobe, pa naj gre za »poštne nabiralnike« politikov v tujini (karkoli že ti nabiralniki so), milijonsko nagrado bančniku (z denarjem, ki si ga od varčevalcev sposoja banka) ali za ugotovitev, da je avtomobilska industrija za Slovenijo strateškega pomena (prejšnji premier na obisku v Revolu), čeprav je povsem očitno, da je čez vse razumne meje napihnjena proizvodnja osebnih avtomobilov globalna strateška zabloda. Morala, ki je stlačena med izpolnjevanje obveznosti in seganje po pravicah (delovanje v mejah zakona) je le siromašni minimum, ki ljudem omogoča, da brez prevelikih trenj shajamo drug z drugim. Obveznosti lahko človek izpolni, na polju kreposti pa ne govorimo o izpolnjevanju. Krepost lahko razvijemo v neskončnost in to jo spreminja v predmet občudovanja ali celo ljubezni. Kdor samo poskrbi, da izpolni svoje obveznosti do drugih in ne sega preko dovoljenega, ne zasluži, da bi ga posebej občudovali, saj se samo normalno obnaša. Krepost moramo razumeti v predmodernem (Aristotelovem) pomenu: »Krepost je lastnost, po kateri se določena vrsta

odlikuje«. Za človeka je krepost to, kar je za leoparda hitrost in za leva moč. Krepost je izrazito funkcionalna in nima nobene zveze s puritansko zadržanostjo, sovražno vsakršnemu užitku. (Krepost očesa je, da dobro vidi, krepost ušesa je, da dobro sliši.)

Spisek kreposti, tj. človekovih krepkih plati, se je v času in prostoru spreminjal. Antična Grčija je častila pravičnost, zmernost, previdnost, pogum; krščanstvo je dodalo zaupanje (*vero*), dobrotelost in upanje, ponos pa je ponižalo v prevzetnost, torej v greh; protestantizem je prispeval varčnost in delavnost; Konfucij in Lao-Tse sta na drugem koncu sveta cenila spontanost ter sinovsko in hčerinsko vdanost. Ali slednja nima opraviti s solidarnostjo med rodovi, ki je po nedavnih anketah pri nas tako zelo na psu? Izobraževalne organizacije bi morale biti tovarne značajev, vsaj toliko, kot so tovarne znanja. Premočrten, čvrst značaj je temelj srečnega in dobrega življenja. Naloga vseh človeških skupnosti je spodbujati, če ne siliti, posameznika h kreposti tudi z zakoni, ki so zasnovani tako, da čim bolj zmanjšujejo skušnjave. Pravo je del morale in ne, kot pravi metafora Friedricha Hayeka, zbirka prometnih predpisov, ki preprečuje prometne nesreče. Država je skupnost ljudi, ki so se zbrali, da bi živeli dobro življenje; država ni nočni čuvaj ali obmejni stražar.

Kljub temu, da se je spisek kreposti v zgodovini spreminjal in so bile nekatere tudi le modne muhe svojega časa, npr. drznost v renesansi, je vrsta takih, ki veljajo povsod in vse čase.

Motnja v naši zvestobi univerzalnim krepostim je nastopila, ko je vajeti v roke vzela ekomonija. Adam Smith je izumil nevidno roko trga, ki naj bi skrbela za dobrobit človeštva. Ker naj bi bil gonilna sila napredka človekov sebični interes, je potreboval protiutež in v Smithovih delih to vlogo povsem naravno igra sočutje. Neoliberalna ekonomija je nanj pozabila, še več, častiti je začela pohlep in kopičenje bogastva. Nevidna roka trga se je spremenila v nevidno roko pohlepa, ki je oktobra lani začela deliti klofute vseppek – predvsem revnemu večinskemu svetu in naravi. Ob vsaki krizi se človeštvo najprej odpove prizanesljivosti do narave. Edvard Kocbek je že pred pol stoletja iznašel opis za to, kar imamo danes: perverzno svobodoumje. In sprevržen ta liberalizem zares je, saj vztraja na pogubnem stališču, da je moralno vse, kar človek stori v okviru svojih pravic in obveznosti. Tako stališče pa je z vidika zmožnosti človekovega etičnega uma ponižujoče in zmotno, saj morala ni le del

prava, ampak bi moralo pravo biti del veliko širšega polja morale.

DOBRO = SREČNO

Vsem prizadevanjem ponorelega liberalizma navkljub pa ljudje nismo pozabili 2000 let stare etike kreposti. Še vedno iskreno občudujemo pogumno dejanje, ko nekdo skoči v deročo reko in reši življenje, ali samoodrekanje v dobro drugega, kakršen je altruizem Matere Terese. Zakaj to še zmoremo? Podlaga naše občutljivosti za krepostna dejanja je težko določljiva moralna ozmoza, s katero večina ljudi, od staršev, učiteljev, vrstnikov in pomembnih drugih, srka tisočletne predstave o tem, kaj je prav in kaj ne. Kreposti niso mrtve, samo v preobilju so otrpnile, zato zahtevajo nenehno oživljanje. Z njimi se ne rodimo, so nam pa položene v zibelko. Zanje smo odgovorni, z njimi moramo nekaj početi, jih udejanjati z ločevanjem med dobrim in slabim. Čvrstiti jih moramo ves čas, na vseh ravneh, vse življenje. Aristotel in Sofoklej trdita, da človeka lahko razglasimo za srečnega šele, ko je sklenil svoje življenje. Za Grke je veljala enačba: srečno življenje = dobro življenje. Aristotelovo misel lepo objema slovenski pregovor, da je vsak svoje sreče kovač: za dobro življenje je človek odgovoren sam, dobro življenje od vsakogar zahteva vseživljenjski napor. Danes k vzgoji za dobro življenje sodi tudi pouk o tem, kako biti kos preobilju, kar je enako nujna naloga nas, ki živimo v razvitem svetu, kot je v večinskem svetu nujno biti kos pomanjkanju.

Da bi zaživali dobro, bi morali drug drugemu, posebno pa starejši mladim, pomagati, da bomo postali občutljivi za premislek. Vse preveč vsakodnevnih odločitev sprejemamo v etičnem vakuumu. Okolje, energija, nasilje, lakota so globalni problemi, ki zahtevajo individualno

odgovornega in globalno solidarnega državljana sveta. Otresti se moramo menedžerskih puhlic in blebetanja o svobodi izbire. Najti moramo orodja, da se bomo senzibilizirali za premislek. Spoznati moramo, da so nekatere izbire boljše (vrednejše) od drugih in da obstaja hierarhija vrednot, ki ji moramo slediti. V življenju ni glavna stvar svobodna, ampak dobra izbira.

NOVO MENIŠTVO

Enotnega recepta, kako priti do stanja, kjer bo etika kreposti v samem srcu vzgajanja in izobraževanja, ni. Edino upanje je umik s političnega odra v novo vrsto meništva. V nekaterih državah EZ že delujejo lokalne skupnosti, ki bodo skozi mračno dobo, v katero smo že zakoračili, kazale pot s prijaznim intelektualnim in moralnim življenjem. »Ne čakamo na Godota, ampak na novega – nedvomno zelo drugačnega – Sv. Benedikta,« je pred tremi desetletji v knjigi *Po kreposti (After Virtue, 1981)* dejal britanski filozof Alasdair MacIntyre. Pravilo Sv. Benedikta predpostavlja avtonomnost vsake posamične meniške skupnosti. Samo ugibamo lahko, kakšna bi lahko bila nova podoba Sv. Benedikta. Skoraj gotovo ne bo ortodoksen kristjan. Stara vera je bila oblikovana za svet revščine in ne nagovarja zagat, ki jih prinaša preobilje. Vznika pa nova, ki bi to znala storiti. Droben primer je naselbina *Tinker's Bubble* v angleškem Somersetu. Tam majhna skupnost okoljevarstvenikov upravlja z 20 hektarji gozdov, sadovnjakov in pašnikov. Zemlja je skupna. Ne uporabljajo niti fosilnih goriv niti elektrike iz omrežja. To pridobivajo s sončnimi celicami in parnim strojem, ki ga kurijo z drvimi. Cilj teh ljudi je, da »lahko stopajo po zemlji« - da kar najmanj prispevajo h grozeči okoljski katastrofi. Skupnosti, kot je *Tinker's Bubble*, veže disciplina, vredna zgodovinskega Svetega Benedikta.

Lahko se je norčevati iz radikalnih okoljevarstvenikov. Njihove klimatološke napovedi so pogosto negotove in celo če so natančne, ni jasno, kako bi lahko peščica navdušencev odvrnila prihajajočo apokalipso. A bistvo je drugje. Zeleno gibanje lahko govori tudi jezik znanosti, toda tisto, kar ga v resnici poganja, je etični imperativ – dobra volja in spoštovanje drugih. Gre za poskus oblikovanja družbe, v kateri nekatere izbire prepoznavamo kot boljše od drugih in v kateri narava postavlja omejitve svobodni igri želja. V takih spontanah iniciativah predanih ljudi in ne v škripajoči državni mašineriji moramo iskati obnovo življenja v okvirih kreposti.

**USTVARJALNA
DELAVNICA
»MESTNI
PROSTOR«
»MESTNI
PROSTOR«**

Andrej Golob

Iz seznama predlogov in idej v zvezi z mestnim prostorom ugotovimo, da udeležence delavnice moti predvsem vandalizem ter neustrezno organizirano vzdrževanje ter upravljanje mestnega območja

Društvo Novo mesto je 23. maja. 2009 organiziralo delavnico z naslovom »Ustvarjalna delavnica Mestni prostor«. Namen organizacije je bil spodbuditi zainteresirano javnost k aktivni in seveda kreativni udeležbi za boljši mestni prostor, po drugi strani pa tudi pridobiti izkušnje v zvezi s tovrstnimi delavnicami. Prijazno pomoč pri izvedbi je društvu ponudil Kulturni center Janeza Trdine, ki je za potrebe delavnice omogočil uporabo Male dvorane, delavnico pa tudi uvrstil na seznam dogodkov v napovedniku. Delavnice se je udeležilo osem udeležencev, med katerimi so bili štirje iz drugih krajev, kar se je kasneje pri delu izkazalo kot zelo zanimivo, saj so »staroselcem« pokazali, da se da na Novo mesto gledati tudi iz drugega zornega kota kot sicer.

Delavnica je bila razdeljena na tri dele in je skupno trajala sedem ur. V tem času so udeleženci s pomočjo različnih metod dela - viharjenje možganov oz. možganska nevihta, SWOT analiza, terensko delo s pomočjo vodenega vprašalnika - izražali svoje poglede na trenutno stanje v mestnem prostoru s predlogi za izboljšave. V uvodnem delu so udeleženci najprej s pomočjo možganske nevihte poizkusili definirati, kaj njim osebno mestni prostor sploh pomeni. Ta ideja se je zdela organizatorjem primernejša od druge možnosti, to je poiskati ustrezno definicijo v literaturi. Po zapisovanju idej so se izkristalizirale tri skupine asociacij na mestni prostor, in sicer mestni prostor skozi mentalne poglede (na primer prostor za navdih, prostor tolerance – sobivanje različnih, prostor identifikacije,...), mestni prostor kot odsev fizičnih elementov (kulturna dediščina, vedute, značilna podoba, urbana oprema, vrtovi, parki, drevesa,...) ter mestni prostor skozi uporabniški vidik (prostor sprehajanja, nakupovanja, komunikacije, socializacije,..). S tem so bila udeležencem dana izhodišča o mestnem prostoru, hkrati pa so lahko primerjali svoje s pogledi ostalih udeležencev.

V naslednjem koraku so udeleženci izdelali SWOT analizo mestnega pros-

tora Novega mesta, pri čemer so se omejili na staro mestno jedro. SWOT analiza je matrika oz. tabela, ki ima štiri polja, to so prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti. Na prva dva, to je prednosti in pomanjkljivosti, vplivajo notranji dejavniki, na preostala dva, to je priložnosti in nevarnosti, pa zunanji dejavniki. V okviru delavnice so se udeleženci omejili le na prednosti in pomanjkljivosti. Med prednostmi se je izoblikovalo več skupin dejavnikov, kot so naravne danosti (na primer reka Krka, neposredna bližina gozdov, griči,...), kulturna dediščina (arhitektura starega mestnega jedra, Breg kot značilnost mesta ob Krki in seveda arheologija), geografska lega (potencial regijskega središča in bližina večjih mest), karakteristike (značilni ambient, prostorska raznolikost, vedute,...), funkcionalnost (staro mestno jedro je obvladljivo, dosegljivo in dostopno), razpoloženje (sproščenost, prijetnost - tako so ga občutili udeleženci iz drugih krajev) in močno gospodarsko zaledje z vsemi svojimi potenciali. Tudi med pomanjkljivostmi starega mestnega jedra so udeleženci prepoznali več značilnih skupin dejavnikov, ki vplivajo na slabše stanje mestnega prostora, kot bi sicer lahko bilo. Kot vzroke za pomanjkljivosti so prepoznali promet, urbanizem, dejavnosti, upravljanje in industrijo. Slednjo so torej prepoznali tako kot prednost (znanje, ki ga gospodarstvo generira) in kot pomanjkljivost (na primer slab zrak in degradacija prostora v neposredni bližini v smislu nesmotrne izrabe, kar pa bo verjetno še dolgo časa neizpodbitno dejstvo, s čimer se je potrebno sprijazniti). Da je promet v mestu slabo urejen in upravljan, je sicer že dolgo znano, kljub temu pa je potrebno izpostaviti nekaj z njim povezanih problemov, ki so jih prepoznali udeleženci: gneča, ki je po drugi strani povezana z odnosom meščanov do uporabe javnega prevoza, koles ali pešačenja, razpršenost mestnih predelov, ki je povezana z urbanističnim načrtovanjem in po drugi strani generira uporabo oseb-

Udeleženci ustvarjalne delavnice

nih vozil in pomanjkanje parkirišč, ki med drugim zasedajo najlepše javne površine. V zvezi z urbanističnim načrtovanjem so bili udeleženci kritični do neustreznega povojnega razvoja (necelovitost, razdrobljenost, podvrženost posameznim interesom), do zanemarjenih pešpoti, neustrezno lociranih kontejnerjev, do pomanjkljive in neustrezne urbane opreme, če omenimo le nekaj izmed njih. Udeleženci so prepoznali pomanjkljivosti tudi med dejavnostmi, ki jih ali ni, kjer bi lahko bile, ali pa so neustrezne. Med tistimi, ki se ne izvajajo in torej ostajajo neizkoriščeni potenciali, so premalo izbrane ponudbe pa tudi dejavnosti, ki jih omogoča reka Krka. V zvezi z upravljanjem mesta so udeleženci kot pomanjkljivost prepoznali slabo vodenje mesta, ki se manifestira skozi neurejenost, zanemarjenost in posledično vandalizem, ob hkratni apatični mestni populaciji, pri čemer niso mišljeni le prebivalci starega mestnega jedra.

Drugi del delavnice se je odvijal na dveh lokacijah, in sicer na Glavnem trgu ter na zelenici pod trgovskim centrom Tuš ob reki Krki. Udeleženci so s pomočjo vodenega vprašalnika zapisovali svoje vtise in odgovarjali na vprašanja v zvezi s prostorom, kjer so se nahajali. Opisali so aktivnosti in priložnosti, ki jih prostor omogoča, kako prostor zadovoljuje potrebe meščanov oz. uporabnikov prostora, ali je čist in vzdrževan, ali nudi varnost in udobje, kako prostor fizično izgleda (barve, materiali, oblike,...), kako je pomemben za uporabnika, in na koncu izrazili ideje v zvezi s tem prostorom. Primer obravnave prostora ob reki Krki je podan v obliki odgovorov udeležencev na usmerjevalna vprašanja. Sklepne ugotovitve o delavnici so, da je omogočila pridobitev idej za izboljšanje stanja v javnem prostoru, s tem pa možnost za dvig kvalitete bivanja meščanov nasploh.

Glede na to, da v okviru delavnice zaradi namena delavnice (pridobivanje izkušenj) in omejenih možnosti (razpoložljivi čas, finančni viri) podrobnejša analiza ni bila izdelana, lahko vseeno iz seznama predlogov in idej v zvezi z omenjenim prostorom ugotovimo, da udeležence delavnice moti predvsem vandalizem ter neustrezno organizirano vzdrževanje ter upravljanje celotnega območja. To so lahko izhodišča za nadaljnje delo, ki ga lahko preprosto strnemo v obliki iskanje odgovorov na vprašanje KAKO, torej kako uresničiti ideje in predloge za izboljšavo. Seveda se postavlja tudi vprašanje, kako sploh pridobiti odgovore. Vsekakor je smiselno nadaljevati z delavnicami, na katerih sodelujejo zainteresirani posamezniki. V zvezi s tem je pomembno, da se na tovrstne delavnice vabi na takšen način, da bodo vsi zainteresirani obveščeni, torej z oglaševanjem v lokalnih tiskanih in elektronskih medijih, za kar je potrebno predvideti zadostno količino denarja, kot tudi z neposrednimi povabili ljudi, ki bi jih (po presoji snovalcev delavnic) tematika utegnila zanimati. To pa pomeni, da je poleg finančnih sredstev potrebno zagotoviti tudi seznam medijev in potencialnih udeležencev delavnic. Glede na to, da se od udeležencev delavnic pričakuje »dodana vrednost« v obliki ustvarjalnosti, je kreativnost potrebna tudi pri izdelavi prej omenjenih seznamov. Praksa, ko se je izbiralo po načelu institucij in so bili vabljeni predvsem predstavniki določenih institucij, ki se ukvarjajo z določeno problematiko, ni ustrezna, kar pa seveda ne pomeni, da le-ti ne smejo biti vabljeni. Nasprotno, menim, da je pomembno, da so prisotni, vendar pod pogojem, da imajo protiutež v zainteresiranih posameznikih, ki so sposobni na določen problem pogledati iz drugih zornih kotov in ki o problemu razmišljajo drugače, kar pomeni, da njihova prisotnost vnese svež veter, s tem pa se ustvari potreben premik. Kreativno razmišljanje omogoča inovativne rešitve, to pa so poleg izdelkov tudi nove storitve, novi poslovni modeli in še marsikaj drugega, kar vnaša novo kakovost v primerjavi z obstoječim stanjem. Že iz odgovorov udeležencev je razvidno, da za izboljšanje kakovosti obravnavanega prostora niso nujno potrebna velika vlaganja, pač pa predvsem spremembe v načinu dojemanja in razmišljanja odgovornih ter seveda pripravljenost na spremembe. Na ta način lahko korak za korakom izboljšujemo kakovost javnega prostora v Novem mestu, s tem pa prebivalcem in obiskovalcem mesta omogočimo višjo kakovost bivanja. Soudeležba meščanov in drugih zainteresiranih lahko vezi med mestom in uporabniki mestnega prostora le okrepi. Ne nazadnje je potrebno poudariti tudi pasivnost odgovornih v zvezi z mestnim prostorom, predvsem nojevsko držo v zvezi z vandalizmom, kamor umeščam tudi nasmetenost s platenkami, pločevinkami in ostalimi uporabljenimi rekviziti, ki odvržene v okolici klopi ali ob reki Krki pričajo o načinu zabave

določenega dela šolajoče mladine. Odvrčanje pozornosti od problema ali celo zatiskanje oči pred njim mladim vsekakor daje napačne signale. Pasivnost zvišuje prag tolerance do uničevanja javnega dobra, s tem pa na določen način privilegira eno skupino (tisto, ki degradira javne površine) napram ostalim. Morda smo vsi skupaj nasedli sproščenemu življenjskemu slogu mladih, ki ga propagirajo razna reklamna sporočila in ki ne vsebuje načela odgovornosti. S tem pa seveda tudi mlade prikrajšujemo za eno izmed temeljnih izkušenj.

Soudeležba javnosti na ustvarjalnih delavnicah je kakovostno dopolnilo ustaljenim načinom obravnavanja urbanih tem. Smisel delavnic je v iskanju konkretnih rešitev. Te so lahko pridobljene že na delavnici sami ali pa se vsaj razvijejo v iz delavnic izhajajočih projektih. Vsaka delavnica lahko ustvari pogoje za naslednjo ali več. V zvezi s tem je potrebno zagotoviti določena sredstva v občinskem proračunu za zagon delovanja. V naslednjih fazah je smiselno, da potrebna finančna sredstva v čim večji meri zagotovimo iz drugih virov, na primer iz programov EU. Eden izmed njih je gotovo URBACT (<http://urbact.eu/>). Društvo Novo mesto in tudi ostala društva lahko pri oceni sredstev in pripravi vlog za projekte pomagajo s svojimi izkušnjami. Ravno tako je potrebno med strokovnimi delavci občine zagotoviti kontaktno osebo ali več oseb, ki bodo imeli tudi določene pristojnosti in odgovornosti in seveda zaupanje do novih »sodelavcev«. Vzpostaviti je potrebno takšne pogoje, ki bodo omogočali nemoteno delovanje, ne glede na trenutno mestno oblast. Številni primeri dobre prakse v svetu so dokaz, da takšen način sodelovanja in delovanja zainteresirane javnosti prinaša rezultate. Od nas samih, predvsem pa od lokalne oblasti, je odvisno, ali bomo tem ustvarjalnim tokovom sledili in jih, zakaj pa ne, na svoj način dopolnjevali in nadgrajevali. Druga možnost, večno tarnanje, da ni denarja ali, kar je še slabše, uporaba metode treh opic (česar ne vidim, slišim ali povem, tega ni) nas bo še za kakšno desetletje oddaljila od razvitejšega, predvsem pa za te stvari dojemljivejšega sveta. Čas je za akcijo!

Udeleženci delavnice:

- Matej Kerin, študent arhitekture
- Matjaž Zorn, študent jezikoslovja
- Dare Homan, abs. arh.
- Boštjan Pucelj, univ. dipl. inž. geod.
- Janez Žerjav, univ. dipl. inž. arh.
- dr. Margareta Jeraj, univ. dipl. inž. arh.
- Mitja Simič, univ. dipl. inž. kraj. arh.
- Andrej Golob, univ. dipl. inž. gradb.

» ZNANJE
O DOMU«
KOT TEMELJ
NOVOMEŠKE
KNJIŽNICE

Darja Peperko Golob

Leta 2006, ob šestdesetletnici obstoja novomeške knjižnice, smo ugotavljali, da smo s knjižničnimi storitvami v matični knjižnici in mreži krajevnih knjižnic uspešno ujeli korak s sodobno informacijsko družbo in smo na pravi poti.

Ali poznamo in cenimo svoj dom, svoje mesto, kraj? Nas zanima, kaj se v našem okolju dogaja, nas skrbi, žalosti ali veseli, kadar se v našem mestu kaj zgodi? Ali se zavedamo pomena hranjenja raznovrstnega gradiva o svojem okolju in ljudeh? Če je temu tako, smo, povedano v knjižničarskem jeziku, pravi domoznanci. V knjižničarstvu ugotavljamo, da pojem »domoznanstvo« pravzaprav poznamo samo v lastni stroki. Prav nič narobe ne bi bilo, če bi, zlasti v sedanjem globalnem svetu, domoznanstvo zopet dobilo svoje (skromno) mesto v šolskih učnih programih. Kako naj spoznavamo daljne kraje, tuje kulture, če ne poznamo dovolj in nimamo odnosa do domačih vrednot?

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto je ena od slovenskih splošnih knjižnic, ki se ponaša z izredno bogato zbirko starejšega, redkega in dragoceneega knjižnega in neknjižnega (pretežno) domoznanskega gradiva ter z zelo tvornimi začetki in nadaljnjim razvojem domoznanske dejavnosti, zaradi česar je že od nekdaj prepoznavna v celotnem slovenskem prostoru. A ker dobro ime prinaša tudi odgovornost, se po najboljših močeh trudimo nadaljevati delo kot dobra »domoznanska knjižnica«. Naloga ni lahka, tudi zaradi tega, ker se novomeška knjižnica že dobrih dvajset let - in še vedno brez epiloga - sooča z nerešenimi prostorskimi težavami.

Razlaga pojma »domoznanstvo«, predstavitev knjižničnih posebnih, domoznanskih zbirk ter intenzivni vzpon domoznanske dejavnosti v novomeški knjižnici so bili že podani v Novomeškem zborniku, ki je izdalo Društvo Novo mesto leta 2000. Od tedaj, torej v desetih letih, se je na tem področju spremenilo zelo veliko, predvsem v smislu novih možnosti, ki jih omogoča tehnološki razvoj. Hkrati pa se je knjižničarska stroka znašla pred novo nalogo, kako organizirati in praktično izvajati domoznansko

dejavnost, ki bi temeljila na že davno napisanih teoretičnih priporočilih, a upoštevala novo zakonodajo* in novo organizacijo knjižnične mreže v Sloveniji. Dokumentu »Domoznanska dejavnost v knjižničnem informacijskem sistemu Slovenije«, ki je nastal leta 1992, je bilo potrebno dodati novo vrednost v smislu konkretne organiziranosti domoznanske mreže v Sloveniji v skladu z novo, na regijskem principu temelječo organizacijo slovenskih splošnih knjižnic. Zakon o knjižničarstvu (2001) v svojem 24. in 27. členu govori o domoznanski dejavnosti ter v svojem 5. členu o knjižničnem gradivu kot kulturnem spomeniku. Zakon splošnim knjižnicam predpisuje, da pri strokovni obdelavi in hranjenju nacionalno pomembnega domoznanskega gradiva upoštevajo navodila nacionalne knjižnice, ter govori o njihovih posebnih nalogah, ki jih na podlagi pogodbe z ministrstvom, pristojnim za kulturo, in svojim ustanoviteljem opravljajo za širše območje.

Leta 2002 je bil objavljen Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah (nekdanjih študijskih oz. pokrajinskih, v nadaljevanju OOK), ki načrtujejo in koordinirajo pridobivanje domoznanskega gradiva za knjižnice na svojem območju, jih informirajo o obveznem izvodu, seznanjajo uporabnike z drugimi domoznanskimi zbirkami (tudi v muzejih in arhivih), organizirajo bibliografsko obdelavo vseh vrst domoznanskega gradiva, vključno s članki v sistemu Cobiss, določijo vrste domoznanskega gradiva, ki imajo prednost za obdelavo v sistemu Cobiss, ter opravljajo svetovalno vlogo in nudijo pomoč knjižnicam na svojem območju. Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe iz leta 2003 pa je določil mrežo splošnih knjižnic v Sloveniji. Ta piramidni sistem organiziranosti naj bi vsaki, tudi najmanjši knjižnici v Sloveniji omogočil pretok znanja in informacij od vrha navzdol ter samostojno izvajanje knjižnične (tudi domoznanske) dejavnosti ob strokovni pomoči območne knjižnice.

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto je tako postala osrednja območna knjižnica za Dolenjsko, Belo krajino in Posavje in je s tem dolžna skrbeti za regijsko koordinacijo delovanja osrednjih knjižnic na tem območju: Knjižnice Brežice, Knjižnice Črnomelj, Knjižnice Kočevje, Valvasorjeve knjižnice Krško, Ljudske knjižnice Metlika, Knjižnice Miklova hiša Ribnica,

*Novi zakon o knjižničarstvu je bil sprejet leta 2001.

*Dokument je pripravila Enota za razvoj knjižničarstva s pomočjo delovne skupine v sestavi Tomaž Kobe, Vilma Krapež, Silva Novljan, Nataša Petrov, Bernard Rajh, Miša Sepe, Lidija Wagner, sprejel pa ga je 22. 4. 1992 Strokovni svet za knjižničarstvo.

Iz bogate zbirke domoznanskega drobnega tiska: Vabilo na maškarado v Novem mestu leta 1905

Knjižnice Pavla Golie Trebnje in Knjižnice Sevnica. Za vse te knjižnice mora torej OOK v Novem mestu poleg koordinacije zbiranja, obdelave in hranjenja domoznanskega gradiva na svojem območju skrbeti še za zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij, strokovno pomoč knjižnicam svojega območja in usmerjanje izločenega gradiva s svojega območja.

Silva Novljan, nekdanja svetovalka za splošne knjižnice pri Narodni in univerzitetni knjižnici, je v svojem prispevku »Domoznanska zbirka: neizkoriščene možnosti?« opozorila na številne dileme in predvsem nove izzive domoznanske dejavnosti v novem času in prostoru, kot so: namen domoznanske zbirke, zbiranje in uporaba domoznanskega gradiva, dostopnost domoznanske dejavnosti v splošnih knjižnicah. »Teoretična priporočila so navadno široka, usmerjevalna in dopuščajo izbiro, zato se mora vsaka knjižnica sama opredeliti, kako bo organizirala svoje domoznanstvo, kaj bo zbirala« (S. Novljan). Predvsem pa sodobni čas tudi v kulturi toplo priporoča dodano vrednost oz. »načrtno trženjsko naravnost dela z domoznansko zbirko, kar bi izboljšalo njeno organiziranost in uporabo ter s tem spodbudilo knjižničarje, kaj naj zbirajo in zakaj« (S. Novljan). Leta 2004 je bila iz desetih slovenskih OOK imenovana skupina strokovnjakov za razvoj domoznanske dejavnosti v Sloveniji do leta 2013, ki je oblikovala poslanstvo in vizijo slovenskega domoznanstva. Oba dokumenta sta bila javno predstavljena in potrjena na prvem slovenskem Domfestu (domoznanskem festivalu oz. srečanju) maja 2009 v Kopru.

Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto je v preteklih letih zagnano sledila razvojnim trendom, ki jih je pred nas postavil novi čas, temelječ na dobri (tudi domoznanski) dediščini 20. stoletja. V novo tisočletje smo zakorakali kar s Čopovo diplomo, najvišjim priznanjem v bibliotekarski stroki, ki je bila leta 2001 prvič podeljena ustanovi in ne le posameznikom. Od leta 2003 dalje novomeška knjižnica načrtno in sistematično osvaja t. i. virtualni svet oziroma se poslužuje »knjižnice brez vrat«, ki nudi neizčrpne možnosti za številne knjižnične storitve, med drugim za predstavitev domoznanske dejavnosti in gradiva. Digitalizacija in strokovna obdelava gradiva, hranjenega v Posebnih zbirkah Boga Komelja, je že obrodila

Internetni Dolenjski biografski leksikon, ki temelji na delu bibliotekarja in leksikografa Karla Bačerja, na spletni strani knjižnice

Dolenjski biografski leksikon je sedaj pred Vami v internetni obliki.

Vsebuje več kot 2600 biografskih gesel o ljudeh, ki so pomembni za Dolenjsko: ali so se tu rodili, šolali, delovali (delujejo) ali pa so svoja dela povzeli oz. povečajo problemom Dolenjske, in to njenega širšega območja (po Meliku – pokrajina med Iško, Ljubljano, Savo, Gobjano, Kolpo in črto od Prezida do izvira Iške). Pred Vami je širok speldter dejavnosti, uveljavljenosti in dosežkov ljudi naše pokrajine, od znanosti, kulture, umetnosti do gospodarstva, izobraževanja, športa itd. Posamezna gesla so opremljena tudi s fotografijami.

Osnova za nastanek tega pokrajinskega biografskega leksikona je Gradivo za dolenjski biografski leksikon avtorja Karla Bačerja, ki je sprva dvajset let izhajalo periodično, leta 2004 pa ga je Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto izdala v knjižni obliki.

Internetna oblika leksikona nam omogoča aktivno urejanje in dodajanje novih podatkov in imen, ki so v času, ko je Gradivo za dolenjski biografski leksikon nastajalo, šele stopala na prazorišče. Hkrati je leksikon lažje in hitreje dostopen uporabnikom širom Slovenije in izven njenih meja oz. vsem uporabnikom interneta.

Spoštovani uporabniki Internetnega dolenjskega biografskega leksikona, k sodelovanju vabimo tudi vas! S svojimi predlogi, pripombami, informacijami nam pišite na E-mail naslovi gradivo@nm.sik.si.

E-projekt Dolenjski biografski leksikon je podprlo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

bogate sadove: več kot 10.000 enot slikovnega gradiva (starejše fotografije in razglednice Novega mesta in ostalih krajev, gradov, cerkva, znamenitih osebnosti našega območja) je uporabnikom hitro in časovno neomejeno dostopno na daljavo, od doma ali iz službe, medtem ko originalno gradivo skušamo hraniti tako, da ga bomo ohranili tudi našim zamcem. V digitalni obliki so že shranjene tudi nekatere druge zaključene zbirke, kot npr. zbirka ekslibrisov, ki velja za eno najbogatejših v Sloveniji, slikarska ostalina Franca Ksaverja Skole, časopis Dolenjske novice (1885 – 1919), kartografska zbirka, dragoceni dijaški listi novomeške gimnazije ter druga pomembnejša domoznanska glasila iz 1. pol. 20. stol., v teku pa je projekt digitalizacije starejših letnikov našega osrednjega časnika Dolenjski list. Digitalizacija predstavlja poleg lažje in hitreje dostopnosti gradiva tudi zaščito oziroma podaljšanje življenjske dobe prenekaterim slabo ohranjenim originalom in je tudi z vidika varovanja in zaščite knjižničnega gradiva kot kulturne dediščine nepogrešljivo orodje, ki ga nudi moderna tehnologija. S svojim domoznanskim gradivom in vsebinami knjižnica skupaj z zunanjimi partnerji sodeluje tudi v vseslovenskih in mednarodnih projektih, kot so Digitalna knjižnica Slovenije, portal slovenske kulturne dediščine, imenovan Kamra (npr. digitalne zbirke Bela krajina skozi ljudsko pripoved, Grad Žužemberk, Novomeški slikar Skola idr.) in Europeana Local, portal kulturne dediščine Evrope. Velik domoznanski projekt je vsekakor internetni Dolenjski biografski leksikon – Bioleks, ki temelji na delu Karla Bačerja in danes šteje že skoraj 3000 biografskih gesel.

Posebno pozornost smo v minulih letih namenili promociji knjižničnega gradiva in storitev ter se tako poleg odmevnih prireditev, strokovnih in tematskih razstav ter predavanj ukvarjali tudi z založniško dejavnostjo. Za nami so pomembne izdaje monografij in ostalega domoznanskega gradiva, kot npr. zbornik ob stoletnici rojstva Mirana Jarca, slavnostna izdaja Slavko Grum: Dogodek v mestu Gogi, jubilejni spominski album ob devetdesetletnici rojstva Boga Komelja, Bibliografija periodike na Dolenjskem (1848 - 1993) avtorja Miloša Jakopca, Gradivo za dolenjski biografski leksikon Karla Bačerja, publikacija ob jubileju Društva gluhih in naglušnih Dolenjske in Bele krajine, katalogi, koledarji, kompleti razglednic idr.

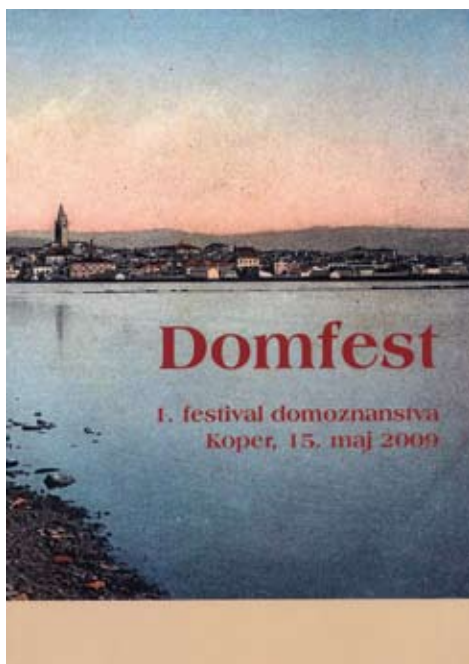
Leta 2006, ob šestdesetletnici obstoja novomeške knjižnice, smo ugotavljali, da smo s knjižničnimi storitvami v matični knjižnici in mreži krajevnih

knjižnic uspešno ujeli korak s sodobno informacijsko družbo in smo na pravi poti. A pri uresničevanju svojega, v slovenskem merilu začrtanega poslanstva in vizije smo naleteli na določene ovire, ki otežujejo kontinuiteto celostnega razvoja knjižnice, ne le domoznanske dejavnosti. Le-ta je bila že od nekadaj v večini knjižnic spoštovana naloga, ki pa ni ozko usmerjena in nikakor ni sama sebi namen. Nasprotno, »pojem domoznanstva je krvni obtok splošne knjižnice in preveva vse sfere njenega delovanja« (A. Pleničar), »je prispevek k osebni in okoljski rasti, h krepitvi položaja in ugleda knjižnice in okolja« (S. Novljan), pri čemer so v okolju nujne navezave z ostalimi kulturnimi ustanovami, društvi in organizacijami, zlasti gospodarskimi.

Prvi pomislek, ki se poraja, je izredno široko območje, ki ga pokriva Knjižnica Mirana Jarca kot osrednja območna knjižnica. Pod njeno okrilje sodijo tudi knjižnice (v Posavju, Ribnici, Kočevju), katerim je tako v kulturno-zgodovinskem kot nadaljnjem ekonomskem in političnem razvoju težko poiskati skupni imenovalc in posledično tudi težko koordinirati mrežo domoznanske dejavnosti.

Knjižnica Mirana Jarca se je 1. marca 2001 z vsemi svojimi dejavnostmi oz. oddelki (razen Oddelka za mladino, ki je bil v prenovljene stare prostore premeščen nekaj let kasneje) iz krepko načete stare stavbe preselila v novozgrajeni prizidek, delo arhitekta Marka Mušiča. V novi del smo začasno in v za silo primerne pogoje premestili tudi Posebne zbirke Boga Komelja in Domoznanski oddelok, dve enoti, ki v novomeški knjižnici specifično pokrivata domoznansko dejavnost v širšem pomenu besede*. Zatem smo se več let intenzivno pripravljali, upoštevajoč standarde za hrambo dragocenega redkega knjižničnega gradiva, ki ima status kulturnega spomenika oz. kulturne dediščine, na selitev tega gradiva oz. obeh oddelkov nazaj v prenovljene stare prostore knjižnice. Leta 2009 smo lahko končno izpeljali selitev »Komeljevih« zbirk v mikroklimatski arhiv, a medtem ko smo potrpežljivo čakali na ustrezne pogoje za hrambo tako občutljivega gradiva (knjižne redkosti, rokopisno, slikovno, kartografsko in drugo gradivo), je čas neusmiljeno opravil svoje ... Ker pa bo na ostale prostore oddelka Posebne zbirke (delovni prostor, spominske sobe slovenskih ustvarjalcev, čitalnice za uporabnike, opremljene s spominskim pohištvom in predmeti, umetniškimi slikami - npr. pred obnovo že obstoječa soba slovenskega igralca Janeza Cesarja, razstavišče

*Glej Domoznanska dejavnost Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto, Novomeški zbornik 2000.

ter knjižni trezor kot predavalnica za izvedbo bibliopedagoških ur), ki bi morali biti Novemu mestu in Dolenjski že davno v ponos, potrebno še počakati, smo se znova poslužili ene od neštetihi začasnih rešitev, ki so očitno neizbežna usoda novomeške knjižnice. Tako smo zagotovili vsaj primerne začasne delovne pogoje zaposlenim in uporabnikom Posebnih zbirk ter Domoznanskega oddelka.

V pred leti načrtani razvoj domoznanske dejavnosti knjižnice je grobo posegla trojica problemov: občutno pomanjkanje finančnih sredstev ter iz tega izhajajoči nedokončana prenova knjižničnih objektov in nezadostna kadrovska zasedba (za potrebe domoznanske dejavnosti). Smernice razvoja domoznanstva in knjižnic v svetu narekujejo potrebo po strokovno usposobljenem kadru, ki se ukvarja s poglobljenim strokovnim projektnim delom, informacijsko in svetovalno službo, medtem ko določena avtomatična dela v knjižnici (izposoja, vračanje gradiva) opravlja v ta namen razvita tehnologija. Za napredkom stojijo ljudje, ki niso v službi moderne tehnologije, temveč le-to pogumno izrabljajo v konstruktivne namene. Knjižnica Mirana Jarca pa je zaradi finančnih in kadrovskih težav med drugim ostala brez organizirane domoznanske informacijske službe, ki je ključnega pomena za trden in ugleden položaj regijske knjižnice prihodnosti. V letu 2010 smo se po tehtnem premisleku odločili

za združitve Domoznanskega oddelka in Posebnih zbirk Boga Komelja v skupni oddelek ter za nujno kadrovske razširitev tega obsežnega delovnega področja. Strokovno delo obeh oddelkov se v mnogočem prekriva in dopolnjuje, zato bo ta odločitev gotovo pripomogla k boljši organizaciji dela in k boljšim in hitrejšim rezultatom v nadaljnjem razvoju domoznanske dejavnosti.

Kljub svetovni recesiji, ki že preplavlja vse sfere družbenega delovanja, ali prav zaradi nje, bi bilo modro ohraniti odgovoren odnos do domoznanske dejavnosti knjižnic, ki je pravzaprav temeljno ogledalo kraja in je nepogrešljiva v življenju in delovanju posameznikov in organizacij. Novomeško domoznanstvo ima močno tradicijo. Pri tem se moramo zavedati tudi tega, da domoznanske zbirke, ki jih hranimo v Novem mestu v knjižnici, kot tudi naše lokalne posebnosti, običaji in tradicija, niso zanimivi in pomembni samo za naše ožje okolje, temveč sestavljajo mozaik celotne nacionalne kulturne dediščine in identitete. Zato je potrebno nenehno ozaveščanje o pomenu »domoznanskih knjižnic« v lokalnem prostoru ter vključevanje le-teh v lokalne, državne in evropske kulturne projekte. Namreč, po vstopu Slovenije v širši evropski gospodarski, politični in kulturni prostor je postalo prepoznavanje narodove identitete še toliko bolj pomembno.

Nekje med nalogami, ki jih narekuje država, potrebami lokalnega okolja in realnimi možnostmi si Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto s trdim delom, sloneč na izkušnjah preteklosti, utira pot k cilju, da (p)ostane dobra domoznanska knjižnica. »Znanje o domu« ostaja namreč temeljnaosebna izkaznica ali, še bolje, potni list slehernega posameznika in skupnosti.

Viri in literatura:

- Novljan, Silva. Domoznanska zbirka: neizkoriščene možnosti? *Knjižnica*, Ljubljana, 49(2005)3, 7-37
- Zakon o knjižničarstvu. *Uradni list RS*, št. 87, 2001
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. *Uradni list RS*, št. 73, 2003
- Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah, *Uradni list RS*, št. 88, 2003
- Petrov, Nataša. Domoznanska dejavnost v knjižnici Mirana Jarca. O delu Domoznanskega oddelka, *Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto 1997*
- Peperko, Darja. Domoznanska dejavnost Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto. Oblikovanje kulturnih ustanov in razvoj Novega mesta v kulturno središče Dolenjske, *Novomeški zbornik, Društvo Novo mesto 2000*

**UNIVERZA V
NOVEM MESTU:
SVETLA ALI MANJ
SVETLA OBZORJA?**

prof. dr. Miha Japelj

Ustanovitev državne univerze v Novem mestu naj bi bila krona naših prizadevanj, naša zaveza in torišče za nadaljnji, bolj poglobljen in vsestranski razvoj Novega mesta, Dolenjske, Bele krajine in celotne jugovzhodne regije, ki je najuspešnejša in najprodornejša v celotni Sloveniji.

Novo mesto ima častitljivo, bogato in zavidanja vredno zgodovino. Ponaša se lahko s svojo v Sloveniji drugo najstarejšo gimnazijo, bogato knjižnico, galerijo, zgodovinskim muzejem, gledališčem, novoustanovljeno škofijo, bolnicami, lekarnami, z novimi srednjimi in visokimi šolami in s prvo fakulteto. Že pred davnimi stoletji je bilo Novo mesto pomembno cerkveno in slovensko politično središče. Danes je Novo mesto in celotna »jugovzhodna« regija med gospodarsko najrazvitejšimi in najuspešnejšimi v Sloveniji. Naše gospodarstvo se vidno uveljavlja tudi v širšem mednarodnem prostoru s svojimi visokimi tehnologijami in z uveljavljanjem poslovne odličnosti. Ves ta zgodovinski pečat in današnji uspehi pa morajo postati naša skupna zaveza, da ustanovimo državno univerzo v Novem mestu.

UVODNE MISLI

V Novem mestu in širši regiji se nekateri že dolgo vrsto let prizadevamo, da bi še bolj združevali in povezovali naše zelo visoke gospodarske, kulturne in družbene potenciale in sedanje vrhunsko uveljavljanje naše industrije v Sloveniji in v razvitem svetu. Ustanovitev državne univerze v Novem mestu naj bi bila krona naših prizadevanj, naša zaveza in torišče za nadaljnji, bolj poglobljen in vsestranski razvoj Novega mesta, Dolenjske, Bele krajine in celotne jugovzhodne regije, ki je najuspešnejša in najprodornejša v celotni Sloveniji. Dosedanji rezultati na področju razvoja visokega in univerzitetnega študija v zadnjih letih so še kar spodbudni. V okviru Visokošolskega središča Novo mesto in Univerzitetnega in raziskovalnega središča Novo mesto je bilo akreditiranih deset programov visokošolskega, magistrskega in doktorskega študija. Lani smo

v Novem mestu ustanovili tudi prvo javno državno Fakulteto za informacijske študije. V Novem mestu tudi uspešno deluje prenovljeno in reorganizirano društvo Dolenjska akademska pobuda (DAP), ki združuje in povezuje nad 120 doktorjev znanosti ter drugih ustvarjalnih ljudi in je usmerjena v vsestransko pomoč vsem, ki hočejo ustanoviti univerzo v Novem mestu. Mesto ima bogato in zgodovinsko pomembno tradicijo v šolstvu in izobraževanju vsaj že od leta 1746 naprej, ko je takratna cesarica Marija Terezija tu ustanovila gimnazijo, drugo v Sloveniji. Tu so se šolali in živeli številni vidno uveljavljeni Slovenci. Janez Trdina je trdil, da je gimnazija najčvrstejša in glavna korenika Slovenstva na Dolenjskem. Vroč in ustvarjalni veter je velikokrat pihljaval ravno iz teh krajev proti centru naše Slovenije.

Dolenjsko in belokranjsko gospodarstvo dosega izjemne poslovne uspehe doma in v svetu. Že 22 let posvečamo (edini v Sloveniji) posebno skrb in pozornost poslovni odličnosti in mojstrstvu. Podeljena številna domača in tuja priznanja naši industriji in ustvarjalnim ljudem pa nesporno potrjujejo in celo zahtevajo, da se zavedamo naše enkratne priložnosti in ustanovimo lastno univerzo. Pa bo res lahko nastala? Po mojem osebnem prepričanju je možnih več načinov, ki lahko bodisi tvorno ali pa kvarno vplivajo na naš zastavljeni cilj.

AKTIVNOSTI NA PODROČJU RAZVOJA VISOKEGA ŠOLSTVA IN UNIVERZE

Visokošolsko središče (VS) Novo mesto (direktor prof. dr. Marjan Blažič) so septembra 2002 ustanovili Mestna občina Novo mesto in 19 gospodarskih subjektov. Osnovni strateški cilji delovanja VS so bili usmerjeni v pripravo in ustvarjanje novih, prednostno visokošolskih ustanov in visokih šol, v uvajanje novih študijskih programov v skladu z bolonjskimi načeli in stalno povečevanje pretoka znanja v prakso. Visokošolsko središče je dobilo akreditacijo:

- Visoke šole za upravljanje in poslovanje (VŠUP) v letu 1998,
- Visoke šole za tehnologije in sisteme (MITES) v letu 2005,
- Visoke šole za zdravstvo v letu 2007 in
- Fakultete za poslovne in upravne vede v letu 2008.

Visoka šola za upravljanje in poslovanje (VŠUP) Novo mesto (dekanica prof. dr. Mojca Novak) izvaja na prvi stopnji študijska programa Uprav-

ljanje in poslovanje ter Informatika v upravljanju in poslovanju. Na drugi stopnji pa izvaja magistrski študij Upravljanje in poslovanje. Študijski program na prvi stopnji omogoča študentom in študentkam spoznavati, razvijati in nadzorovati procese upravljanja v gospodarskih družbah in v javni upravi. Po opravljenem študiju na prvi stopnji se lahko študenti zaposlijo, lahko pa nadgradijo svoje strokovno znanje s študijem na drugi stopnji. Magistrski študijski program Upravljanje in poslovanje študentom omogoča poglobljanje znanja na širših strokovnih področjih, povezanih z upravljanjem, poslovanjem in organizacijo.

Visoka šola za tehnologije in sisteme (VITES) Novo mesto (dekan prof. dr. Peter Novak) izpolnjuje pogoje za izvajanje triletnega visokošolskega strokovnega študijskega programa prve stopnje Tehnologije in sistemi. Namenjena je pridobivanju znanj iz različnih tehnologij, ki se uporabljajo v industriji: iz tehnologij za obdelavo materialov, tehnologij za tehnološke procese v kemijski, farmacevtski in živilski industriji in energetiki, iz izbranih tehnologij, kot sta vakuumna tehnika, tehnologija tankih plasti itd. Programi vključujejo tudi osnovna znanja iz sistemov, ki omogočajo združevanje elementov naprav in inovativno načrtovanje proizvodov z upoštevanjem novih tehnologij. Visoka šola za tehnologije in sisteme je bila ustanovljena z Aktom o ustanovitvi dne 8. 3. 2006, njen ustanovitelj je Visokošolsko središče Novo mesto. Šola je bila ustanovljena na podlagi sklepa Senata za akreditacijo pri Svetu RS za visoko šolstvo, številka 1/9-2005 z dne 16. 12. 2005. S sklepom št. 2/137-2006 z dne 12. 12. 2006 pa je senat za akreditacijo dal tudi soglasje k študijskemu programu Tehnologije in sistemi Visoke šole za tehnologije in sisteme.

Visoka šola za zdravstvo (VŠZ) Novo mesto (dekan prof. dr. B. Kralj) je nova, mlada šola, prva tovrstna na Dolenjskem, v Beli krajini in Posavju. Šola je bila akreditirana julija 2007. Izvaja visokošolski strokovni študijski program prve stopnje Zdravstvena nega. Program je sodoben, usklajen z bolonjskimi usmeritvami in zahtevami Evropske direktive za regulirani poklic. Traja tri leta (šest semestrov). Po zaključenem triletnem študiju dobijo študenti strokovni naslov diplomirana medicinska sestra (VS) oz. diplomirani zdravstvenik (VS). Diploma je veljavna brez nostrifikacije v vseh državah evropske skupnosti. Pri prvi zaposlitvi pripravništvo ni potrebno. Diplomanti lahko nadaljujejo študij na drugi stopnji v magistrskih programih in pridobijo naslov magister (magistrica). Fakulteta za poslovne in upravne vede je kot zavod že akreditirana, v postopku pa je

**Če ne veste, kam plovete, vam noben veter ne pomaga
(Lucius Annaeus Seneca ,1. stoletje)**

akreditacija njenih programov 1., 2. in 3. stopnje.

Univerzitetno in raziskovalno središče (URS) Novo mesto (direktor izr. prof. dr. Borut Rončević) je ustanovil Občinski svet Mestne občine Novo mesto v marcu 2006. Ključni cilj URS je, da postane Novo mesto središče regije znanja in razvojnih priložnosti. Dejavnost URS je usmerjena v razvoj visokošolskega prostora, izgradnjo univerzitetnega kampusa Novo mesto (projektna in investicijska dokumentacija, Študentski dom, Znanstveno tehnološki park) in v spodbujanje razvojne in raziskovalne dejavnosti. URS usmerja svoje aktivnosti na ustanavljanje in delovanje naslednjih fakultet:

- Fakulteta za informacijske študije (FIŠ), ki je prva javna fakulteta v Novem mestu,
- Fakulteta za organizacijske študije (FOŠ) - v postopku je akreditacija programov prve, druge (magisterij) in tretje (doktorat) stopnje,
- Fakulteta za industrijski inženiring (FINI) - v postopku je akreditacija programov prve in druge (magisterij) stopnje,
- Fakulteta za upravljanje s podeželjem (FUP) - v postopku je akreditacija zavoda.

Fakulteta za informacijske študije (FIŠ) je že pridobila status javne (državne) fakultete. Želja in cilj URS je, da pridobijo še vsaj preostale tri fakultete status javne fakultete (ustanove), ki naj bi končno omogočal ustanovitev državne univerze v Novem mestu.

Fakulteta za informacijske študije (FIŠ) Novo mesto (dekan fakultete doc. dr. Janez Povh) je prva državna novomeška (dolenjska) fakulteta in samostojni visokošolski zavod, ki ga je junija 2008 ustanovil Državni zbor Republike Slovenije. V študijskem letu 2009/2010 bo zavod izvajal naslednje bolonjske študijske programe: visokošolski študijski program, univerzitetni študijski program in magistrski študijski program Informatika v sodobni družbi ter doktorski program Informacijska družba, ki je od pomladi 2009 v postopku akreditacije. Cilji vseh treh študijskih programov Informatika v sodobni družbi so na različnih nivojih izobraziti diplomante z znanji s področja informacijsko-komunikacijskih tehnologij, raziskovalne metodologije in s širokim znanjem družboslovnih znanj, kar vključuje sociološka, poslovna in organizacijska znanja. FIŠ ima trenutno okoli 130 študentov, ko pa bodo potekali vsi letniki rednega dodiplomskega in podiplomskega študija, računa na okoli 300 študentov, od tega

okoli 90 % rednih študentov. Fakulteta uspešno razvija partnerske odnose z regijskim gospodarstvom, ki se odražajo pri mnogih skupnih projektih (skupni inštitut z Infotehno, skupni posveti z GZDBK, skupni projekti s TPV, Microsoftom, T-medio, Komunalno, Adrio Mobil in drugimi).

Fakulteta za organizacijske študije (FOŠ) Novo mesto. Študijski programi Poslovna odličnost, ki jih izvaja Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu (dekan doc. dr. Boris Bukovec), so usmerjeni za potrebe izobraževanja in usposabljanja visoko strokovnega, vodstvenega in vodilnega kadra na področju organizacijskih študij, s poudarkom na razvoju kompetenc, potrebnih za nenehno obvladovanje in razvoj kakovosti ter poslovne odličnosti. Ti programi so zasnovani na temeljnih gradnikih nove organizacijske paradigme, ki so prepoznani v usmerjenosti v rezultate, osredotočenosti na odjemalce, voditeljstvu in stanovitnosti namena, upravljanju s procesi in dejstvi, vključevanju zaposlenih, stalnem izboljševanju in inovativnosti, obojestransko koristnih partnerstvih in čedalje pomembnejši družbeni odgovornosti organizacij. Fakulteta za organizacijske študije ima svoje študijske programe Poslovna odličnost prve, druge in tretje stopnje, ki so trenutno v postopku akreditacije na Svetu Republike Slovenije za visoko šolstvo. Njihovo akreditacijo pričakujejo v naslednjih mesecih, možnost za vpis prvih študentov magistrskega in doktorskega študija pa v študijskem letu 2009/2010. Program prve stopnje bodo začeli izvajati v študijskem letu 2010/2011.

Fakulteta za industrijski inženiring (FINI) Novo mesto (v. d. dekana prof. dr. A. Jezernik) je za Dolenjsko, Belo krajino, Posavje in Notranjsko izrednega pomena. Na območju Slovenije se industrija in obrtništvo hitro razvijata. Posledično se pojavljajo primanjkljaji kadra v proizvodnji, tehnologiji in razvoju, inženiringu ter trženju. Za kakovostno in uspešno komercializacijo proizvodov TPV-ja, Revoza, Krke, Adrie Mobila, Trima, Danfossa, Arexa, Novolesa, Nuklearke Krško, Livarja, Rika Ribnica, Inlesa, Kovinoplastike Lož, Iskre Avtoelektrike Nova Gorica, Kolektorja Idrija, velikih tehničnih trgovin in servisno-prodajnih organizacij ter srednjih in majhnih podjetij je nujno pridobiti kandidate in jih izobraziti v tej smeri. V Novem mestu se uspešno razvija srednje poklicno in strokovno izobraževanje. Poleg srednješolskih programov pa se kaže potreba po razvoju programa Inženiring in avtomobilska industrija. V izvajanje programa bodo vključeni tako domači kot tuji predavatelji in priznani strokovnjaki iz gospodarstva. Predstavljeni so cilji, kompetence in pred-

metniki novih visokošolskih programov fakultete FINI Novo mesto. V postopku akreditacije programa Inženiring in avtomobilska industrija so visokošolski strokovni program, univerzitetni program in magistrski program. Sklep Senata za akreditacijo pri Svetu RS za visoko šolstvo je 22. aprila 2009 izdal pozitivno mnenje k ustanovitvi novega visokošolskega zavoda »Fakulteta za industrijski inženiring«, Šegova ulica 112, Novo mesto.

Fakulteta za upravljanje podeželja (FUP) Novo mesto. Zavod Grm Novo mesto – center biotehnike in turizma že preko 120 let aktivno sodeluje na področju izobraževanja na področju biotehnike, po letu 2007 tudi na področju gostinstva in turizma. V vsem tem času zavod s svojimi strokovnjaki aktivno sodeluje pri snovanju novih programov oziroma pri izboljševanju obstoječih. Na zavodu že skoraj desetletje izobražujejo študente v okviru višješolskih programov. Potreba po dodatnem strokovnem in raziskovalnem delu na področju biotehnike, podeželskega prostora in prepletenosti turizma s podeželjem je osnova za nov razvoj visokošolskih in univerzitetnih izobraževalnih programov ter njihove razširitve na celotno vertikalo visokošolskega izobraževanja. Končni cilj takšnega izobraževanja bo doktorski študij s področja upravljanja podeželskega prostora. Zavod Grm Novo mesto – center biotehnike in turizma je formiral v letu 2007 projektno skupino za ustanovitev nove fakultete. V projektni skupini (vodja dr. Jože Podgoršek) sodelujejo strokovnjaki z različnih strokovnih področij, ki so komplementarni z zeleno programsko strukturo novih programov. Pri snovanju doktorskega študija sodeluje tudi Kmetijski inštitut Slovenije. Delo projektne skupine aktivno usklajuje Univerzitetno in raziskovalno središče v Novem mestu. Končni, nekajkrat popravljeni elaborat za ustanovitev nove fakultete je bil oddan na Svet za akreditacijo konec junija 2009.

Društvo Dolenjska akademska pobuda (DAP) Novo mesto povezuje in združuje že preko 120 doktorjev znanosti in drugih vrhunskih izobražencev ter si prizadeva, da ustvari realne pogoje za delovanje univerze v Novem mestu. Društvo so na ustanovni skupščini (21. septembra 2007) preimenovali iz prejšnjega društva Akademska pobuda Univerza v Novem mestu. Osnovno poslanstvo DAP je, da še naprej in po svojih najboljših močeh podpira nadaljnja prizadevanja v celotni jugovzhodni regiji pri ustanavljanju novih fakultet in pri razvoju visokega šolstva in končno pri ustanavljanju naše lastne univerze. Društvo je lani organiziralo odmevno konfe-

Ker Bog ni mogel biti povsod, je ustvaril Dolenjsko in v njenem najlepšem delu določil prostor za Novo mesto! (S. Granda, Novo mesto, 1996)

renco na Otočcu »Centri znanja in prakse – kaj hočemo in kam gremo«. Predstavniki DAP se aktivno udeležujejo tudi posvetov ekonomistov na Forumih odličnosti. Organizirali so številna znanstvena in strokovna predavanja. Posebej zanimiva so bila predavanja o ekologiji (prof. dr. Dušan Plut), o organski kemiji (akademik prof. dr. B. Stanovnik), o bioloških zdravilih (prof. dr. J. Kos) in o nanotehnologiji (prof. dr. B. Orel). Društvo DAP je podprlo URS in sopolpisalo pismo o podpori našim poslancem pri odločanju Državnega zbora za ustanovitev Fakultete za informacijske študije v Novem mestu. Sprotno obravnava trenutno stanje in položaj na področju delovanja obstoječih fakultet in ustanavljanju novih fakultet v Novem mestu. Obravnavali so tudi problematiko (in dinamiko) novih investicijskih naložb v izgradnjo novih objektov (Šmihel, Grm, Gostinška šola idr.), ki bodo omogočale delovanje naših obstoječih in novih fakultet. Oblikovati bi morali tudi usklajeno stališče v zvezi s perspektivo izgradnje Univerzitetnega kampusa, ali bi bilo smotrno sprejeti fazne (časovne) zamike naših načrtov za Univerzitetni kampus in kakšno naj bi bilo optimalno in racionalno sodelovanje obstoječih in novih fakultet v bodočih novih objektih. V pripravi je predlog, da se v Novem mestu ustanovi Dekanska konferenca, torej asociacija dekanov, ki bi obravnavala tekočo problematiko, usklajevala prostorske težave in uveljavljala sinergijo sodelovanja. Seveda s skupnim jasnim ciljem, ki naj bo za vse enak – Univerza v Novem mestu.

UNIVERZA NOVOMESTO - RAZMISLEK OPREDNOSTIH, PRILOŽNOSTIH, POMANJKLJIVOSTIH, SLABOSTIH IN BOJAZNIH

Želja številnih gospodarstvenikov in intelektualcev v Novem mestu in v vsej naši jugovzhodni regiji je, da čim preje zagotovimo vse pogoje za ustanovitev javne univerze, nove vrhunske univerzitetne izobraževalne ustanove, ki bi vzgajala in izobraževala mlade ljudi ter jih seznanjala z novimi dosežki znanosti, tehnologije, tehnike, visokih tehnologij in družboslovja. Študijski programi bi morali biti zasnovani na vseh, za naš prostor že visoko uveljavljenih smereh, kot so farmaceutika, kemija, biosinteza, avtomobilska industrija, strojništvo, informacijske in sistemske tehnologije, kakovost in odličnost v gospodarstvu, upravljanje z okoljem, ekologija in drugo. Prav na teh področjih dosega jugovzhodna regija v Sloveniji in v razvitem svetu zelo vidne dosežke. Naša univerza v Novem mestu naj bi bila nekaj izjemnega, povsem specifična, drugačna od obstoječih velikih in gigantskih univerz, zaposlovala naj bi eminentne strokovnjake, ki

bodo sposobni uresničevati smotrni razvoj tržno zanimivih novih in kompetitivnih projektov z novimi tržnimi nišami. V nadaljevanju bom skušal s nekaj alinejami prikazati svoja osebna razmišljanja in stališča o nadaljnji usodi naše univerze. Priredil sem po svoje SWOT analizo, o prednostih, slabostih, priložnostih in nevarnostih, ki naj bi vplivale na možno uresničitev naše osnovne želje.

Naše prednosti so:

- vrhunska kulturna, razumniška in šolska preteklost naših velikih prednikov in njihov velik vpliv na naše generacije,
- visoka raven in organiziranost celotnega gospodarstva na Dolenjskem in v Beli krajini, uspešna dejavnost GZDBK, dosledno in trajno uveljavljanje poslovne odličnosti in mojstrstva,
- sodobni programi naše industrije in obrtne dejavnosti, kot so farmacevtska in kemijska industrija, avtomobilska industrija, strojna industrija, gradbeništvo, specifični proizvodi naše obrti, uspešna uporaba visokih tehnologij in procesov, odličnost v proizvodnji,
- optimalni nabor in izraba sedanje zvrsti naših industrijskih dejavnosti, njihova originalnost, unikatnost in predkonkurenčnost v Sloveniji,
- dokazano sposobni in priznani poslovni in proizvodni menedžerji,
- uveljavitev našega gospodarstva v Evropi in v svetu,
- uveljavitev številnih načel in norm za uspešno gospodarstvo (GMP, GLP, drugi kriteriji kakovosti, patentno pravo, industrijska lastnina, ekološki standardi itd.)
- odobrena lokacija in zasnova izgradnje Univerzitetnega kampusa,
- naši vrhunski raziskovalci, znanstveniki, profesorji, inženirji, strokovnjaki, ki so doma iz te regije, delujejo pri nas, drugje v Sloveniji in v tujini,
- številne in dobro organizirane srednje šole,
- uspešno delovanje višjih in visokih šol, ustanovitev prve državne fakultete.

Naše slabosti so lahko:

- prešibko sodelovanje URS in VS,
- premalo aktivna občinska politika in njeno pomanjkljivo sodelovanje z državno politiko (usmerjenega lobiranja sploh ni zaznati),
- celotna politika naše države do kompleksnega razvoja naše jugovzhodne regije je mačehovska (z vključeno cestno problematiko),
- zelo pomanjkljivo angažiranje poslancev in ministrov iz našega okolja

za uveljavljanje univerzitetnega študija pri nas (z nekaterimi častnimi izjemami iz prejšnjega mandata in le nekaj iz sedanjega),

- premalo odločno in aktivno sodelovanje dolenskega gospodarstva z institucijami, ki so odgovorne za razvoj visokega šolstva in univerze (tudi z občinsko in državno politiko),
- slovenska politika ni sprejela multicentrične vizije razvoja države,
- odločna nasprotovanja obstoječih slovenskih večjih univerz novim univerzam, celo takšnim, ki uveljavljajo sodobnejše strategije razvoja in so bistveno bolj povezane z gospodarstvom,
- klientilizem med politiko, obstoječimi velikimi univerzami in gospodarstvom ter skupen pritisk na male univerze.

Naše priložnosti pa so:

- organizacija najsodobnejših in specifičnih študijev na področjih visokih tehnologij, ki so značilne za naše lokalno gospodarstvo,
- fleksibilnost in sprotno prilagajanje dejanskim potrebam in možnostim naših gospodarskih in obrtnih panog,
- organizacija razvojnih in raziskovalnih enot za posamezne zvrsti specifičnih tehnologij, kot so »High-Tech« farmacevtske in kemijske tehnologije, biotehnologija, nanotehnologija, strojništvo, avtomobilska industrija, informacijski inženiring, ekologija, novi pristopi v energetiki itd.,
- ustvarjanje realnih pogojev za nove zaposlitve na propulzivnih področjih, privabljanje ustvarjalnih mladih ljudi in študentov v Novo mesto,
- načrtno spreminjanje številnih družbenih aktivnosti v Novem mestu, dvig kulturne in izobrazbene ravni naših občanov in pomlajevanje našega mesta z mladimi študenti z drugih koncev Slovenije in Evrope,
- izgradnja univerzitetnega kampusa, ki se lahko vidno uveljavi v celotnem našem prostoru,
- odličen geografski državni in mednarodno politični položaj, ki ga ima Novo mesto,
- postati moramo originalni, neodvisni, drugačni in samostojni.

Kakšne so (lahko) naše bojazni:

- preslaba organizacija vseh potrebnih aktivnosti v našem prostoru pri uresničevanju naših želja,
- ali bomo lahko dobili za naše najvažnejše projekte pristojne primerne

- in sposobne menedžerje,
- ali bomo (končno) sposobni stopiti v našem prostoru skupaj in se zavzemati za iste cilje,
- prevelik odpor v Sloveniji do formiranja novih univerz,
- možna negativna mnenja in stališča svetov in komisij, ki bodo reševale nove predloge za nove in zanimive fakultete,
- podcenjevalni odnos centrov odločanja do propulzivnih zamisli in predlogov,
- možna (realna) načelna nasprotovanja v samih naših sredinah, možna osebna nasprotovanja, nekoordinativnost posameznikov in njihova usklajevanja,
- skladen razvoj slovenskih regij bi lahko spet postal problematičen in za našo politiko še vedno neizvedljiv.

ZAKLJUČEK

Posebej bi še rad poudaril, da bomo uspešni le, če bomo prav vsi delovali med seboj usklajeno, da ne bomo podvajali naših dejavnosti. Obstoječim in že registriranim ustanovam je treba zagotoviti optimalne pristojnosti, ki bodo ustrezale naši preišljeni in novi, dogovorjeni strategiji razvoja bodoče univerze v Novem mestu. Z uresničitvijo naših programov visokošolskega in univerzitetnega študija bo Novo mesto in naše širše okolje zaživelo v drugačnem, bolj spodbudnem utripu, k nam bodo prihajale nove generacije študentov. Z novo univerzo bomo pridobili nova znanja, vrhunske tehnologije in nove strokovnjake. K nam bo prišla mladost, novi izzivi, nova pričakovanja, nova upanja in nove generacije sposobnih mladih ljudi. Na osnovi vsega naštetega in vseh pokazateljev izkažimo naš skupni cilj in pogum, sprejmimo našo skupno zavezo in ustanovimo državno univerzo v Novem mestu!

Društvo Novo mesto že vrsto let na odgovorne naslavlja zahteve in zamisli glede prenove novomeškega Narodnega doma, prvega na Slovenskem. Stavba še vedno zgolj propada.

ŠTUDENTI IN ŠTUDIJSKO ŠTUDIJSKO OKOLJE OKOLJE

Katja Šoba

Vsako mesto, ki se ponaša s statusom univerzitetnega mesta, ve, da bo moralo hkrati s tem nazivom uvesti tudi določene novosti, spremeniti del ponudbe in mesto ali del mesta prilagoditi študentskemu načinu življenja

Vsi smo vpeti v življenjsko okolje, v katerem uresničujemo svoje potrebe in si poizkušamo ustvarjati čim višjo kvaliteto življenja. V okolju, v katerem se opravlja študijski proces in se v njem študenti dlje časa nahajamo, pričakujemo, da bomo v njem našli vse tisto, kar potrebujemo za življenje: delo, nove izzive, zabavo, rekreacijo, sprostitve, skratka tisto, kar bo za nas pomenilo kvalitetno preživeti čas. Vse to si želimo tudi študentje, le da je to v malce drugačni obliki in specifični ponudbi. Študentje smo skupina v dobi odraščanja, ko še iščemo smernice svojega delovanja in ne nazadnje obstoja in ko si gradimo temelje za svoj nadaljnji razvoj. Prav zato pa se študenti dobro počutimo v okolju, ki nas s svojo pestrostjo spodbuja pri raziskovalnem in študijskem delu.

Vsako mesto, ki se ponaša s statusom univerzitetnega mesta, ve, da bo moralo hkrati s tem nazivom uvesti tudi določene novosti, spremeniti del ponudbe in mesto ali del mesta prilagoditi študentskemu načinu življenja. Res je, da se s študenti v mesto prinese svežino, mladost, energijo in napredek, a pri tem je potrebno mesto pripraviti na prihod študentov, saj se način življenja študentov in ostalih razlikuje. Da bi se izognila takšnim težavam, so se določena mesta odločila, da zgradijo študentske kampuse, ki jih lahko razumemo kot soseske za študente in kjer lahko študent pričakuje polno ponudbo dobrin in storitev, ki so prilagojene ravno njemu. V teh študentskih kampusih najdemo na enem mestu prostor za izobraževanje in študij, prostor za kakovostno preživljanje prostega časa ter socialni prostor, kjer lahko pride do socialnega stika, ki je v teh letih eden izmed pomembnejših dejavnikov odraščanja, saj se študenti preko udeleževanja pri različnih projektih in obštudijskih dejavnostih dopolnilno izgrajujejo za nadaljnje življenje.

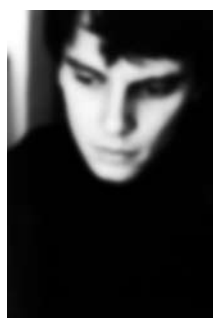
Skratka, kaj vse študent potrebuje, da bo njegova okolica njemu prijetna in funkcionalna? V bližnji okolici mora imeti ustanovo, na kateri se bo izobraževal in pridobival nova znanja, hkrati pa mora imeti v bližini te ustanove tudi knjižnico, kjer bo imel dostop do osnovne literature in ne nazadnje tudi miren prostor za študij. Zelo primerno je tudi, da je v bližini raziskovalni center, kjer lahko fakultete uresničujejo svoje poslanstvo in ustvarjajo nova aplikativna znanja na podlagi bazičnih znanj, ki se jih po navadi pridobiva v izobraževalni instituciji, študenti pa dobijo tudi možnost pridobivanja praktičnih znanj in se s tem bolje pripravljajo na trg dela. V bližini razdalji mora biti študentu dosegljivo domovanje, ki je v največji meri kar študentki dom, ki nudi študentska ležišča in je hkrati tudi primeren bivalni prostor. Zagotovljeno mora biti, da so v sklopu bivalnih zmogljivosti tudi prostori, ki nudijo možnost socialnega stika, in hkrati zasebni prostori, ki nudijo možnost nemotenega študija. Potrebno pa je zagotoviti tudi prostore za prehranjevanje ter prostore, kjer se lahko mladi združujejo.

Za kvalitetno preživetje časa pa morajo lokalne skupnosti poskrbeti, da študentom nudijo objekte za šport in rekreacijo, tako zaprte kot odprte, kakor tudi dodatno infrastrukturo, ki omogoča zunanje športe, ki niso omejeni na igrišča za skupinske športe. Pomembno je, da se študentom omogoči čim širši spekter ponudbe športov, kajti ti bodo v prihodnosti postali čedalje pomembnejši element pri samem študiju in v želji po kakovostno preživetem času. V prosti čas pa sodijo tudi razne prireditve, ki so eden izmed temeljev v osebnostni rasti, kajti na tak način mladi ugotovimo, kaj je tisto, kar nas dopolnjuje. Zagotovljene morajo biti tudi možnosti, da se izvajajo študentske kulturne, humanitarne, izobraževalne in druge prireditve, ki bodo zadostile vsem okusom. Nikakor pa ne smemo pozabiti, da je za družbo in lokalno okolje izrednega pomena tudi študentsko organiziranje, ki potrebuje za svoj razvoj prostore, ki zagotavljajo osnovne pogoje za delovanje avtonomnih študentskih organizacij, ki so nosilci dejavnosti za mlade. Res pa je, da le mladi v največji meri razumejo potrebe mladih in tako imajo zelo pomembno izhodišče za delovanje z zanosom in energijo, kakršno imajo le mladi. In mladi po srcu.

**JAZZINTY
PO DESETH
PO DESETH
VROČIH
SEZONAH**

JAZZINTY
PO DESETH
VROČIH
SEZONAH

doc. dr. Marijan Dović

**Odkar sem pred tremi leti v zavetju top-
lega poletnega večera pod košatim javorom
na muzejskih vrtovih povsem zamaknjen
poslušal Johna Abercrombieja, Novo mesto
zame ni več isto mesto. Ta tenkočutni ki-
tarist mi je bil dve desetletji nazaj, ko sem
navdušeno odkrival improvizirani jazz, le
oddaljena ideja, pojava iz nekih drugih
svetov, v meglo zavita, skrivnostno navdah-
njena osebnost, s katero lahko navežem stik
kvečjemu prek poslušanja ECM-ovih plošč,
in če je sreča res mila, vsakih petnajst let
od daleč na odru jazz festivala v Križankah.
Abercrombie na muzejskih vrtovih, potem
čez Kapitelj peš do kluba in na pivo? Skoraj
smešno, toda od te točke dalje tudi prisot-
nost legendarnih imen, kot so Barry Harris,
Adam Nussbaum ali Randy Brecker, postaja
nekaj rutinskega, samoumevnega.
Tako to gre.**

Pred desetimi leti smo bili v mestu resnično veseli New swing quarteta ali Renata Chicca s triom, danes se nam koncert Jerryja Bergonzija morda ne zdi kaj posebnega – čeravno je temu vrhunskemu teoretiku najzahtevnejše improvizacije pokojni Michael Brecker, ki ga kopirajo mladi saksofonisti vseh kontinentov, izrazil največje spoštovanje. To je, tako se zdi, nekakšen

napredek v samozavesti. Ne pozabimo, konec koncev je isto mesto pred dobrim desetletjem komajda stalo na kulturnem zemljevidu Evrope, njegovi vrhunci pa so bili identificirani s prekucijami peščice zagnanih, a neizkušenih mladeničev, ki so zaspano provinco skušali razburkati z razredčenimi destilati zamisli velikih avantgardnih središč.

Jazzinty po desetih letih Novo mesto seveda postavlja v neki okvir kontinuiranega stika s svetovno elito jazz glasbe. Ampak bodimo realni – glasbeniki, tako študentje kot mentorji in koncertni gostje, pridejo in tudi odidejo. Kaj torej ostane od tedna glasbene vročice razen negotovega upanja, da bo naslednje leto vsaj tako dobro, kot je bilo, razen množice prijetnih in tudi neprijetnih spominov tistih, ki so bili na ta ali oni način zraven, razen nekakšne slave o mestu, kjer »se dogaja«, raznesene po Sloveniji in še kje? Kdor se v Novo mesto po naključju vrne med letom, še okužen od virusa Jazzintyja, ki čudežno stimulira na videz nezdržljivo – sproščeno zabavo in resno delo – sploh ne more verjeti, da je prišel v isto mesto. Sklep ni težak: Jazzinty mesta ni bistveno spremenil, in mislim, da ga niti ne more. In res, po uspešnih desetih letih, ko je delavnica že zdavnaj preživela začetne logistične in organizacijske zadrege, se otresla vsakršne naivnosti, za seboj pustila poskuse domače konkurence ter se začela uspešno mednarodno mrežiti, vse »jubilejne« opazke vseeno ne morejo biti svetle.

FOTO: BORUT PETERLIN

PRVI

Vesetje po uspehu prvega Jazzintyja leta 2000; z »Lokalpatriotoma« Ano Granda in direktorjem Markom Zajcem (desno); od snovalcev delavnice manjka še bobnar Miro Tomšič, odličen glasbenik in nepogrešljivi vodja logistike na Glasbeni šoli Marjana Kozine. Marka Zajca je kot vodilni menedžer po prvih letih nasledil Jure Dolinar, sedanji vodja projekta. Začetke Jazzintyja je fotografsko ovekovečil neprekosljivi Borut Peterlin, ki je leto pozneje zasnoval sestrsko delavnico Fotopub.

Manj spodbudnih opazk iz zakulisja desetletnega umetniškega vodenja morda v tem trenutku ne gre pretirano poudarjati, vseeno pa jih želim omeniti vsaj nekaj. Morda najbolj presenetljivo se zdi, da se kljub močni bazi (klasično) izobraženih in tudi sicer nadarjenih glasbenikov lokalna jazz scena z Jazzintyjem ni bistveno razvila. To je toliko bolj nenavadno, ker je Jazzinty odigral nezamenljivo vlogo pri vzgoji nove generacije slovenskih improvizatorjev, ki se prvič brez težav kosa s svetovno elito – in vsekakor je to največji trajen dosežek delavnice v slovenskem prostoru. Z Jazzintyjem ob strani so se močno okrepile praktično vse regionalne »scen«, od primorske do štajerske, koroške in posavske, kar pa za dolenjsko območje ne velja. Po desetih letih v Novem mestu tako še vedno ni ritem sekcije, ki bi jo lahko poklicali na »jazz gig«, hm, in če smo iskreni, tudi nobenega solista ne – Igor Lumpert, tako kot mnogi najboljši slovenski glasbeniki, enostavno mora ostati v tujini.

Toliko zaenkrat ob pedagoških rezultatih – namreč, poudariti želim, da so bili ti vedno v ospredju, saj je Jazzinty nastal predvsem kot izobraževalna, ne pa kot kulturno-posredniška ustanova. Ali drugače, izhodiščno poslanstvo Jazzintyja je izobraževanje, usmerjanje in motiviranje zavzetih mladih glasbenikov, ki naj bi nekoč doprinesli k dvigu celotne slovenske glasbene scene – in ta nekoč se že dogaja, na primer z Galom in Severo Gjurin, Jadranko Juras ali Neisho, če omenim le nekatere medi-

STRINGS

Godalci, ki jih na šolah jazz improvizacije po svetu sicer dokaj redko srečamo, so dodali preteklim Jazzintyjem poseben šarm. V svetu improvizacije ni meja in tudi jazz že dolgo ni več omejen na značilen zvok bebop kvinteta s trobento in saksofonom v solističnih vlogah.

jsko vidnejše (in torej izpustim več generacij odličnih glasbenikov, ki »pop« sceno ignorirajo ali se v njej ne znajdejo). Tako opredeljena »misija« izhaja iz spoznanja, da intenziven študij (jazz) improvizacije, harmonije in ritma najbolj vsestransko usposablja glasbenika za vse mogoče situacije: nastopanje v popu, rocku, komponiranje, improvizacijo, vodenje bendov, aranžiranje, studijsko delo itd. Od tod že sledi, da ima takšen primarni cilj seveda z Novim mestom le naključno zvezo, saj bi ga lahko zasledovali kjer koli; in v resnici je izobraževanje ves čas imelo prednost pred sekundarnim ciljem, zabavanjem novomeške publike. Ravno zato se je spremljajoči festival razvijal razmeroma počasi in na začetku skromno; v zadnjih treh letih se je sicer prebil v vrh domačih festivalov, a še danes ni dosegel optimalne zrelosti.

A če že govorimo o zabavi, moram vsaj s svojega stališča pripomniti, da so glede dodane vrednosti festival krepko zasenčili jam sessioni v Lokalpatriotu. Dobrih koncertov v Sloveniji ne manjka, medtem ko so res dobra klubska srečanja naključno sestavljenih zasedb, ki se na odru ves čas nenačrtovano spreminjajo, prava redkost. Jazzintyjevska koncentracija kreativne energije je neredko vodila v eksplozije, v prave improvizirane

ZANCHINI

Morda največje odkritje Jazzintyja sploh je italijanski harmonikar Simone Zanchini, ki se je mentorski ekipi pridružil pred tremi leti. Kdor ima iskreno odprta ušesa, ga enostavno ne more preslišati. Prepričan sem, da se genialni Zanchini s svojim igranjem že vpisuje v zgodovino glasbe 21. stoletja – ko pa bo to ugotovil še sam, ga bomo verjetno morali iti poslušati na večje odre.

zvočne orgije. Ne dvomim, da so vse tiste, ki jih je vročica poletnih večerov zanesla, da so z glasbeniki vztrajali do konca, sessioni kot enkratna, primarna doživetja neizbrisno zaznamovali. Kaj sploh more odtehtati nepozabne nočne sezone z Milesom Griffithom, Steveom Altenbergom, črnskim basistom Johnnym Tevrednom – v začaranem Lokalpatriotu je neke noči brez odmora zvenela triurna skladba – pa s hrvaškim latino zvezdnikom, tolkalcem Hrvojem Rupčićem, z Juratom Puklom, Erikom Marenčejem ali Kajo Draksler, da ne naštevam dalje? Od prve sezone dalje, ko je bil bivši stari Lokalpatriot pod občino še otročiček in je Gal Gjurin po odru spektakularno vrtel svoj kontrabas in potem spal na polju, so sessioni zagrizeno prelamljali meje verjetnega in postavljali nove standarde.

Kljub vsemu temu bi težko rekli, da se je v Novem mestu bistveno razvila sprejemljivost, odprtost za poslušanje jaza. Koncerti, za katere bi kakšne Križanke pokale po šivih, komaj kolikor toliko napolnijo sicer navdihujoče prizorišče Muzejskih vrtov. Nekajletne izkušnje Lokalpatriota z Jazzinty abonmajem, nizom klubskih koncertov med letom, ravnano tako niso bleščeče. Enostavno ne obstaja kritična masa občinstva, ki bi kot na primer v Ljubljani osmišljala prirejanje zahtevnejših

MILES

Črnski vokalist Miles Griffith je brez dvoma najsijajnejša ikona Jazzintyja. Ne zato, ker se je kot pevski mentor (2003-2006) zapisal v spomin in srca (večinoma) študentk, temveč predvsem zaradi neugnanih vokalnih vratolomij na jam sessionih. Miles je v mesto prinesel okus neslutelih razsežnosti svobode – kot v *Spiritual Freedom*, enem izmed njegovih odličnih albumov. V pozni jeseni 2008 sva se z Milesom dobila v legendarnem manhattanskem klubu Village Vanguard, kjer je pod »galerijo slavnih« nastala tale slika.

LUMPERT

Saksofonist Igor Lumpert, edini novomeški glasbenik, ki se mu je uspelo uveljaviti na najzahtevnejši jazz sceni planeta, v New Yorku. Na sliki v živo z Reggiejem Workmanom, nekdanjim Coltraneovim basistom, ki je kot prva velika ameriška zvezda Jazzintyja v Novem mestu gostoval že leta 2002. Igor je do leta 2006 vodil saksofonske kurze na Jazzintyju in še potem večkrat sodeloval na festivalu. Zelo dobro ga poznajo častilci utriganih klubskih sessionov.

NUSSBAUM BAND

Sloviti ameriški bobnar Adam Nussbaum me je leta 2008 povabil, naj na mentorskem koncertu vskočim namesto predvidenega nemškega violinista Maxa Groscha. Seveda se vabilu v daleč najboljši bend, s katerim sem imel kdaj koli čast igrati, nisem mogel upreti. Od leve: Judy Niemack (vokal), Ratko Zjaca (kitara), Amel Serra (tolkala), Marijan Dovič (violina), Simone Zanchini (harmonika), Jasper Soffers (klavir), Adam Nussbaum (bobni), Andy Middleton (saksofon) in Joris Teepe (kontrabas).

koncertov, ki zato vedno ostajajo na tankem eksistenčnem robu. Še več, celo podporni ljudje, tonski mojstri, organizatorji pri Lokalpatriotu in vsi tisti, ki bolj ali manj profesionalno sodelujejo pri izvedbi, večinoma niso zares pravi »feni« jazza; nekaterim so se šele po dolgoletni »indoktrinaciji« z glasbo odprla ušesa, drugim se pač verjetno nikoli ne bodo ... Tako je v zraku bolj kot pravo, srčno podporo stvári čutiti ozračje nekakšnega toleriranja in postopoma – sledeč dramaturgiji uspehov – tudi politikantskega odobravanja. Ampak v resnici – to sva zadnjo noč letošnjega Jazzintya napol presenečena ugotovila v debati z Mirom Tomšičem, ki se medijsko ali kako drugače nikoli noče izpostavljati, a si brez njega Jazzinty težko zamislim – je iskreno navdušenje ostajalo v domeni nevarno krhke skupinice treh ali štirih.

Tudi lokalna finančna in logistična podpora, če izvzamemo dolgoletno naklonjenost Glasbene šole Marjana Kozine in njenega ravnatelja Zdravka Hribarja, nikdar ni preseгла pretežno simbolične ravni. Zato najbrž ni nobeno presenečenje, da se je zamisel o uporabni umetniški akademiji, ki ji je sicer uspelo dvigniti precej prahu, hitro pogreznila v močvare utilitarne visokošolskega modela, ki se zdi tod okoli edini možen. Konec koncev pa je treba optiko tudi obrniti – ali naj bi si resnično upali v takšno okolje pripeljati tako krhko, prosojno ustanovo, kot je umetniška akademija z jazz oddelkom, ustanovo, katere »družbeni učinki« so tako posredni in težko merljivi? Vprašujemo se konec koncev lahko ne le, kaj bi od tega imelo mesto, temveč tudi, zakaj naj bi študenti umetnosti bivali in študirali ravno tukaj? Odgovoriti na ta vprašanja nikakor ni enostavno.

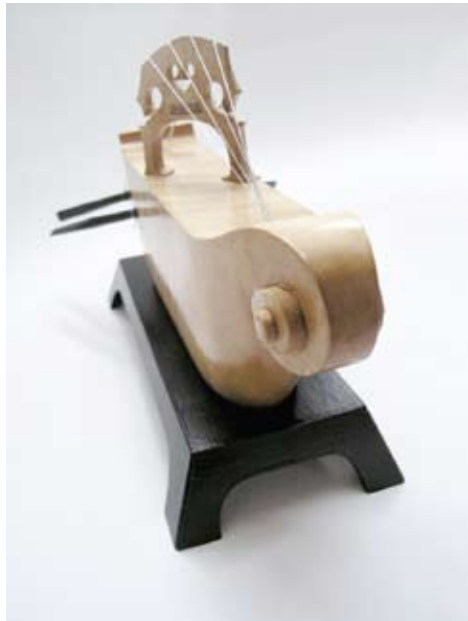
Tako ali tako pa je zdaj že skoraj gotovo, da Novo mesto v prihodnosti ne bo epicenter, kjer se bo odvijalo naslednje poglavje jazzovskega izobraževanja na Slovenskem, namreč njegovo akademsko ustoličenje. Vendar to ni razlog za preveliko razočaranje. Ob desetem jubileju mednarodne delavnice in festivala je umetniško vodstvo prevzel ameriški saksofonist in skladatelj Andy Middleton, resnično izjemen glasbenik svetovnega formata in hkrati kompetenten organizator s široko razpredenimi omrežji in z novo vizijo razvoja delavnice. Jazzinty je v odlični formi, trdno postavljen v širši regiji, s sijajnimi referencami in mednarodnimi zvezami. Kompozicijsko tekmovanje za nagrado Jazzon je v fazi internacionalizacije in geografsko prehaja v evropski okvir. Tudi naveza z eno najbolj propulzivnih jazz akademij v Evropi, konservatorijem Prince

Izobraževanje, usmerjanje in motiviranje zavzetih mladih glasbenikov, ki naj bi doprinesli k dvigu celotne slovenske scene, je ves čas imelo prednost pred zabavanjem novomeške publike.

Claus iz nizozemskega Groningena, je v polnem razmahu. Prihodnost torej obeta še marsikaj vznemirljivega, tako kot je preteklost zapustila niz neizbrisnih vtisov in neizčrpno snov za marsikakšno dramo, komedijo ter sem in tja tudi kakšno solzavo novelo ... Naj vas izbor slik s komentarji – seveda z nekoliko subjektivne in nostalgичne patine – vodi skozi utrinke tega intenzivnega desetletja. Ob rojstvu Jazzintyja na prelomu tisočletja res še nismo upali sanjati, da bo nekoč pozneje dejstvo, da gladina Krke v poletni noči odzdravlja zvokom trobente Randyja Breckerja, delovalo kar nekako samoumevno.

JAZZON

Nagrada Jazzon za najboljšo izvorno slovensko jazz kompozicijo je bila prvič podeljena leta 2003. Njen prvi dobitnik, slepi jazz pianist Zoran Škrinjar, še ni prejel simboličnega kipca – tega namreč šele od leta 2004 izdeluje sloviti ljubljanski goslar Vilim Demšar. V sedmih sezonah tekmovanja se je predstavil niz mladih izvajalskih zasedb, skladbe s koncertov pa so dokumentirane na zgoščenkah zbirke Goga Musica.

RAZVOJ TURIZMA V NOVEM MESTU

DEM VEM MESTU

Jože Berus

V mestnem okolju turist pričakuje ponudbo predvsem s področja kulture in zabave. Tu je pomembno samo mestno jedro s svojo arhitekturo, njegova sakralna umetnost, muzej in galerija, gledališče ter arheološki park. Pomemben je dnevni, večerni ter nočni utrip življenja v mestu ter dobra gostinska ponudba in ponudba zabave. Dobrodošli so občasni festivali - jazz, fotografski, vinski, lutkovni, ...

Svetovna turistična organizacija opredeljuje turizem kot "splet dejavnosti oseb, ki potujejo in začasno spremenijo kraj bivanja zaradi preživljanja prostega časa (dopust, počitnice, potovanja), poslovnih ali iz drugih razlogov, in ki bivajo v kraju zunaj svojega običajnega okolja najmanj en dan, vendar ne več kot eno leto brez presledka, in medtem najmanj enkrat prenočijo".

Po tej definiciji v turizem ne spadajo enodnevni izletniki, prebivalci okoliških vasi, ki pridejo zvečer na novomeški Glavni trg na vinsko prireditev, pa tudi ne slovenski golfisti, ki se pripeljejo na Otočec na partijo golfa in se zvečer odpeljejo spat domov. Turist pa je obiskovalec Rock Otočca, ki prespi v šotoru ob reki Krki, v turizem štejejo nizozemski gostje, ki so prišli v Šmarješke Toplice na program razstrupljanja, skupine ruskih otrok na počitnicah na Otočcu, pacienti, ki so na medicinski rehabilitaciji v Dolenjskih ali Šmarjeških Toplicah, skupine Izraelcev ali Japoncev, ki se na potepanju po Evropi za kakšen dan ustavijo na Otočcu, poslovnež, ki je prišel k svojim partnerjem v Krko, Revoz, Adrio in bo prespal v Novem mestu, študentski par, ki je zataval na Dolenjsko in našel hostel Situla, jazzist, ki je prišel na Jazzinty na glasbeno delavnico, italijanski par, ki si bo privoščil nekaj dni razvajanja v hotelu Balnea in njegovemu well-nessu.

Turist pride in prespi z določenim razlogom in razlogu prihoda lahko rečemo tudi turistični produkt. Izraz produkt se je med turističnimi delavci bolj uveljavil kot recimo izraz izdelek, pod katerim si bolj predstavljamo predmet v snovni obliki. Količino prodanega turističnega produkta merimo v številu opravljenih nočitev in po podatkih Statističnega urada je bilo v letu 2007 v regiji Jugovzhodna Slovenija, ki obsega 20 občin in poleg "klasične" Dolenjske vključuje tudi Belo Krajino, Suho Krajino ter Kočevsko–Ribniško področje in je po površini največja slovenska regija, 266.687 nočitev vseh gostov.

V podjetju Terme Krka se ukvarjamo z zdraviliško, turistično in gostinsko dejavnostjo, kar izvajamo v Termah Šmarješke Toplice in Dolenjske Toplice, Talaso Strunjan, v Hotelih Otočec ter v Hotelu Krka.

V letu 2007 smo v dolenjskih poslovnih enotah Term Krka (torej brez Strunjana) dosegli 233.333 nočitev, kar predstavlja 87,5 % vseh nočitev celotne regije. V novomeški občini je bilo tega leta opravljenih 52.699 nočitev, od tega v Hotelu Krka in Hotelih Otočec 45.441 nočitev. Iz tega lahko sklepamo, da so produkti Term Krka najvažnejši turistični produkti tako celotne regije kot novomeške občine in da tako v regiji kot v Novem mestu turizem izven Term Krka obstaja le v majhnem obsegu.

Najpomembnejši turistični produkti Term Krka so: zdraviliški turizem z medicinsko rehabilitacijo, programi preventive zdravja, programi medicinskega in »klasičnega« wellnesa ter kongresni oziroma seminarski in športnorekreacijski turizem.

V letu 2007 je prof. Janez Prašnikar po naročilu Slovenske turistične organizacije izdelal študijo o Dolenjski kot turistični destinaciji. V skladu z modelom 6 A (Cooper, Buhalis) so klasificirali značilnosti turistične ponudbe in ugotovitve prikazali v naslednji tabeli:

BUHALIS-ov 6A OKVIR	POMEMBNOST				
	NIZKA			VISOKA	
ZNAMENITOSTI		Naravne znamenitosti	Zgodovinska in kulturna dediščina		
AKTIVNOSTI	Športne aktivnosti		Ponudba restavracij (kulinarika)	Wellness (savne, bazeni ...)	Rehabilitacije po poškodbah in boleznih
INFRASTRUKTURA (turistična)				Namestitve	
RAZPOLOŽLJIVI PAKETI				Termalni turistični paketi	
DOSTOPNOST	Nedokončane avtocestne povezave Slaba vzdrževanje državnih cest Slabo označene znamenitosti				
POMOŽNE STORITVE	Razvite bančne in nakupovalne storitve Razpoložljivi turistični uradi Razpoložljiva telekomunikacija, pošte in druga infrastruktura				

Vir: J. Prašnikar in ostali: DMO in DMS: Primer Dolenjske in Bele Krajine

J. Prašnikar in njegova skupina ugotavljajo, da lahko glede na segmente gostov, ki prihajajo na Dolenjsko, turistične produkte opredelimo kot zdraviliški turizem, sprostitev ter počitek in aktivni turizem.

Zdraviliški turizem, namenjen medicinski rehabilitaciji, je ključen turistični proizvod na Dolenjskem. V Termah Krka ga seveda nameravamo razvijati tudi v prihodnje, saj je to naš najbolj razvit produkt, ki ima za turistično panogo nadpovprečno dodano vrednost. Na njegovi osnovi razvijamo paleto novih programov, katerih skupni imenovalec je zdravje, namenje-

ni pa so zdravim gostom, ki želijo svoje zdravje ohraniti oziroma ga okrepiti. Tovrstni produkti, ki temeljijo na celostnem pristopu do človekovega zdravja in vključujejo strokovnjake s področja zdravstva in nutricionistike, športne trenerje, vaditelje joge in še kaj, so v vzponu v razvitem svetu in jim zaenkrat tudi kriza ni zadala velikega udarca. Program se praviloma ne izvaja le znotraj term, temveč tudi v naravi, gostje pa si praviloma želijo spoznavati tudi kulturno krajino področja, v katerem se nahajajo.

Turistični produkti iz skupine sprostitev in počitek se v glavnem nanašajo na turistično ponudbo, namenjeno tistim obiskovalcem term, ki si želijo mirnega dopusta v neokrnjeni naravi, ob tem pa zahtevajo tudi določene animacije, aktivnosti, ki jih lahko uresničijo zunaj samih term, kot so ruralna doživetja – spoznavanje cvička, lokalni festivali, obiski vinotočev, turističnih kmetij itd. ter urbana doživetja – obisk mesta (Novo mesto, Ljubljana) in spoznavanje njegovih značilnosti.

Aktivne počitnice so produkt, ki si ga želimo tako v Termah Krka kot tudi turistični delavci izven našega podjetja v prihodnje intenzivneje razvijati. Vendar pa je za ta produkt poleg naravnih danosti potrebna zgrajena in vzdrževana infrastruktura: urejene kolesarske steze, označene in vzdrževane pohodniške poti, športna infrastruktura, organizirane aktivnosti na rekah in podobno. K razvoju tega področja je bil narejen prvi korak s projektom razvoja regijske mreže tematskih poti (Heritage Trails Net), ki pa oprijemljivih rezultatov (nočitev) do sedaj še ni dal.

In kako kaže s turizmom v mestu Novo mesto? Glede na število nočitev si ne moremo delati utvar, da je turizem v mestni občini Novo mesto pomembna gospodarska panoga. To še posebej velja od takrat, ko sta se osamosvojili občini Šmarješke Toplice in Dolenjske Toplice, v katerih je turizem najpomembnejša panoga. Novomeški turizem oziroma Novo mesto kot turistični produkt je prešibak, da bi lahko deloval samostojno, zato bi bilo boljše, da se opira na turistično ponudbo regije oziroma Term Krka.

V Termah Krka v zdraviliških enotah razvijamo in tržimo produkte, namenjene rehabilitaciji, preventivi zdravja, sprostitvi ali počitku, in to za goste, ki si želijo bodisi mirnega dopusta v neokrnjeni naravi, bodisi aktivnih počitnic. Z izjemo rehabilitacije to velja v določeni meri tudi za našo poslovno enoto Hoteli Otočec, kjer na Gradu Otočec skupaj z igriščem

Društvo Novo mesto je v letu 2008 izdalo kulturno-zgodovinski vodnik po mestu, leta 2009 pa je enega izmed svojih pogovornih večerov organiziralo tudi na temo mestnega turizma.

FOTOGRAFIJI: IGOR VIDMAR

za golf razvijamo turistično in gostinsko ponudbo za najzahtevnejše goste, na levem bregu Krke pa športno-rekreacijski in kongresni turizem. Ponudbo Otočca in novomeškega poslovnega hotela Krka dopolnjujemo s ponudbo enot Dolenjske Toplice in Šmarješke Toplice. Za večino naših gostov, morda z izjemo tistih, ki so na bolj zahtevni medicinski rehabilitaciji, je značilno, da želijo spoznavati in uživati tudi v lokalnem okolju izven term oziroma izven hotelov. Poleg obiskov lokalnih festivalov, vinotočev, turističnih kmetij, skratka doživljanja ruralnega dolenjskega okolja, pa želijo naši gostje doživeti tudi urbano okolje našega področja, kar pa mu lahko nudi edino Novo mesto. V mestnem okolju turist pričakuje ponudbo predvsem s področja kulture in zabave. Tu je pomembno samo mestno jedro s svojo arhitekturo, njegova sakralna umetnost, muzej in galerija, gledališče ter arheološki park. Pomemben je dnevni, večerni ter nočni utrip življenja v mestu ter dobra gostinska ponudba in ponudba zabave. Dobrodošli so občasni festivali - jazz, fotografski, vinski, lutkovni, ...

Novo mesto se kot mesto razvija že kar nekaj stoletij in meščani so na zgodovino svojega mesta lahko upravičeno ponosni, vendar število in pomen urbanih atrakcij vseeno ni tolikšno, da bi same po sebi lahko pritegnile večje število turistov. Za večino turistov v naši regiji bo zato obisk Novega mesta predstavljal le dopolnitev primarnega razloga njihovega obiska, vendar v tem ne vidim nič slabega. Menim, da bodo odgovorni na novomeški občini največ naredili za razvoj turizma, če bodo razvijali Novo mesto kot urbani center regije in v prvi vrsti skrbeli za kvaliteto življenja meščanov oziroma prebivalcev mestne občine. Ni moj namen izpostavljati posamezne problematične točke Novega mesta, ker sem prepričan, da jih odgovorni dobro poznajo, saj so bili nanje že nič kolikokrat opozorjeni, vendar zanje nekako ne najdejo ustreznih rešitev. Gotovo je svetel primer reševanja dolgoletne sramote hostel Situla, dva najtemnejša primera pa sta Narodni dom in avtobusna postaja. Ustrezna in vzdrževana prometna in komunalna infrastruktura, kakovostno obnovljeno in živo mestno jedro, delujoče in ustvarjalne kulturne inštitucije, občasni festivali, mestu primerna raven športa in športne infrastrukture, premišljen razvoj prostora, skratka vse to, kar bo v prvi vrsti koristilo meščanom, bo največ doprineslo tudi k razvoju turizma in pomagalo pri delu nam, ki se s turizmom ukvarjamo profesionalno.

**CVIČEK -
PRIZNANO
TRADICIONALNO
POIMENOVANO
(PTP) VINO**

doc. dr. Julij Nemanič

Čas je za posodobitev pravilnika o zaščiti cvička PTP in predvsem za več discipline ter večje upoštevanje dogovorjenih standardov pri pridelavi cvička. Z napredkom kletarstva pa ni vzporedno potekal tudi napredek v trženju vin. To je šibak člen vinogradniške panoge v Sloveniji, a tudi nič boljše ni na Dolenjskem.

Bistvo predlogov se je nanašalo na udejanjenje zaščite vina cviček po »romanskem modelu«, ki je v Sloveniji uzakonjen s kratico PTP (priznana tradicionalno poimenovanje). V tem obdobju, ki sicer ni kratko (13 let), je bil cilj uresničen v veliki meri. Napredek, ki ga je vnesla v vinorodnem okolju Dolenjska zaščita cvička, je viden v razvoju vinogradništva, v kakovosti cvička PTP in v prepoznavnosti ter povečanem deležu cvička na slovenskem trgu. Kljub tej razmeroma dobri oceni stanja vinogradništva in vinarstva na Dolenjskem ni časa za uspavanko. Članstvo v EU pomeni novo okolje, večjo odprtost trga, močnejšo konkurenco vin iz starih držav članic evropske integracije, ki so z vinarstvom daleč pred Slovenijo. Čas je za posodobitev pravilnika o zaščiti cvička PTP in predvsem za več discipline ter večje upoštevanje dogovorjenih standardov pri pridelavi cvička. Z napredkom kletarstva pa ni vzporedno potekal tudi napredek v trženju vin. To je šibak člen vinogradniške panoge v Sloveniji, a tudi nič boljše ni na Dolenjskem.

UVOD

Pravilnik o pridelavi cvička PTP iz leta 2000 (Uradni list LRS 3/2000) je postavil najosnovnejše zahteve za zagotavljanje njegove kakovosti. Menim, da je za današnje razmere na vinskem trgu pravilnik preohlapen. Nove tržne razmere terjajo posodobitev oziroma postavitev zahtevnejših parametrov pridelave. Navajam samo najosnovnejše šibke točke pravilnika (14. in 17. člen), ki so razvidne iz zahtevanih kemičnih in organoleptičnih parametrov. Dovoljeni razpon alkoholne stopnje med 8,5 do 10,0 vol.% je preširok in v praksi ni zaživel, saj se na trgu ne najde registriran cviček PTP, ki bi imel

manj kot 9,5 vol. %. Zelo širok razpon titracijskih kislin med 6,0 do 9,5 g/l dovoljuje prevelike odklone v značaju cvička. Prenizko postavljen prag za organoleptično kakovost (samo 15,0 točk po 20 točkovni shemi) ni več ustrezen oziroma je premalo zahteven pri današnji stopnji kletarjenja na Dolenjskem. Take zahteve ne silijo vinogradnike k boljšemu kletarjenju, zato je na trgu preveč cvičkov povprečne kakovosti. Dovoljene hlapne kisline do 1,0 g/l ne spodbujajo »higijene« v kletih in tudi ne prispevajo k ugledu cvička. V 20. členu je dana priložnost, označiti na etiketi ožji okoliš za cvičke, ki jih pooblaščen komisija oceni s 16,0 in več točkami. Ni opaziti posebne vneme za to priložnost. Zakaj? Nam gre predobro? Koliko časa nam bo še šlo kar dobro?

ANALIZA STANJA IN PRED LOGI ZA NADALJNI RAZVOJ VINARSKE PANOGE

Po podatkih Kmetijsko gozdarskega zavoda Novo mesto (v medijih) letno pridelamo okrog 10 milijonov litrov cvička. Registrirana količina cvička PTP/2008 pa naj bi bila 6.5 milijonov litrov. Ta podatek je zelo razveseljiv, saj pomeni po količini gotovo največjo slovensko vinsko blagovno znamko. Glede na ocenjeno letno porabo vina v Sloveniji, ki znaša na osebo približno 39 litrov, ima cviček okrog 13% delež. Oziroma vsak osmi liter popitega vina v Sloveniji naj bi bil cviček. Možno je, da ta podatek ni dovolj verodostojen, ker na žalost nimamo popolnoma natančnih uradnih statističnih podatkov o porabi vina, je pa gotovo približen. Tudi delež dolenjskih vinogradov v Sloveniji (17 %) potrjuje pomembno vlogo Dolenjske v slovenski vinski ponudbi.

Ožji vinorodni pod-okoliš, ki zajema vinograde bliže Novemu mestu, je v preteklosti pogrešal veliko zadružno vinsko klet. Obstojalo je stališče, da odsotnost velike kleti onemogoča Dolenjski večjo uveljavitev na slovenskem trgu. To praznino počasi zapolnjujejo manjše in srednje velike vinske kleti, ki se kar enakomerno razvijajo po Dolenjski. Te kleti odkupujejo grozdje in se uveljavljajo na trgu predvsem s cvičkom pa tudi s širšo vinsko ponudbo, od penečih vin, sortnih belih in rdečih, do vin posebne kakovosti. Glede na ne dovolj uspešno poslovanje zadružnih kleti po Sloveniji menim, da gradnja velike zadružne kleti v Novem mestu ni več prioriteta poteza pri razvoju vinogradništva na Dolenjskem.

Zaradi velike razdrobljenosti vinogradov in množice pridelovalcev je poraba vina doma znatna. Omenjeni obseg pomeni živahno trženje vin na

Dolenjskem, kar po navadi spremljajo tudi neželeni tržni pojavi, kot so zlorabe porekla, imena in drugo. To je nedavno javnost tudi zaznala. Akcija, ki jo je za zavarovanje pridelovalcev cvička kot porabnikov zastavil Zavod za kmetijstvo in gozdarstvo Novo mesto v sodelovanju s Kmetijskim inštitutom Slovenije s spremljanjem kakovostnih parametrov cvička, je prava pot za preprečevanje zlorab. Ta raziskava bo imela gotovo tudi stranske pozitivne učinke pri pospeševanju kakovosti vina cviček PTP. Med ljudmi pa vlada občutek, da je vinska inšpekcija nemočna. To dejstvo pomeni šibek člen, ki lahko zavira uresničevanje še tako plemenitih načrtov večine vinogradnikov.

V času pisanja Novomeškega zbornika 1996 so bila na vinskem trgu v ospredju povpraševanja rdeča vina. Takratna psihoza nam je dajala optimizem pri izvajanju projekta zaščite cvička PTP. Danes se obračajo pivci zopet k belim vinom, zato je nujno cvičku nepretrogoma zagotavljati poleg kakovosti tudi dobro ime, popularnost. Toda ta tržna gibanja so del ekonomskih zakonitosti. V Sloveniji prevladujejo v vinogradih bele sorte (66%), zato ni nevarnosti za presežek rdečih vin.

K dobremu imenu in uspešnemu promoviranju lahko veliko prispeva odlična organiziranost pridelovalcev cvička v konzorciju. Menim, da uspešno nastopanje vinarjev preko konzorcija zavira prevelika individualnost posameznikov. Kako jo preseči? Posamezniki pozabljajo, da je bila zaščita vin skupen projekt vinarjev vinorodnega okoliša Dolenjska. Vsakemu vinogradniku, ki se je bil pripravil, kot tržni vinar, vključiti v projekt zaščite cvička PTP, so bila odprta vrata. Sadove zaščite žanjejo vsi, enakopravnost je zagotovljena. Izkušnje iz romanskih dežel, kjer te vrste model zaščite vin uspeva že od leta 1929, kažejo, da so razlike v uspešnosti med posameznimi zaščitenimi vinorodnimi območji velike. Složni in osveščeni vinorodni okoliši so uspešni. Skupno nastopanje na trgu in spoštovanje pravilnika konzorcija krepi ugled in prepoznavnost zaščitenih vin. Diferenciacija vinskega trga je vse težja med vinskimi blagovnimi znamkami. V Sloveniji je vinska ponudba pravi mali labirint. Organiziranost trga preko zaščitenega vina, ki na Dolenjskem zajema večino tržnih pridelovalcev cvička, omogoča kupcu lažjo orientacijo. Sodobno trženje vina je uspešno, če se okoliš promovira kot celota. Uspešni posamezniki, povezani preko cvička, bodo lahko izkoristili vse elemente sodobnega trženja vina. V zadnjih 30 letih se ni spremenil samo okus pivcev vina, pomembno vlogo pri trženju vina igra tudi urejenost vinskih kleti, arhitektura, ureditev prostorov

za prodajo in prezentacijo vin, oblika in oprema steklenic, predstavitev vin z realnimi zgodbami in drugo. Osveščen tržni vinar danes ve, da lahko čustveno pritegne s svojimi vini ciljne skupine kupcev le, če bo okolje kleti in sprejem turistov ali kupcev v skladu s tradicijo in kulturo krajine. Vino se danes ne kupuje več samo zaradi žeje. Od vina kupci pričakujejo doživetje. Samo z lastno zgodbo vina, ki zrcali okolje, tla, podnebje, ljudi, bomo uspeli vinu ohraniti status, ki je drugačen od ostalih alkoholnih pijač.

Napredek vinogradništva ni samo povečevanje vinogradov, uvajanje sodobne tehnike in znanja v pridelavo vina ter uporaba sodobnega marketinga na trgu, temveč tudi v stopnji »vedeti piti vino«. Če so na trgu slaba vina, so zato, ker so »slabi« pivci. Pijemo vino, ki smo ga vredni. Se odločimo za boljša vina, če so dražja? Vsak, ki kupi slabo vino, zavira kakovost. Potrošnikom vina manjka verjetno več znanja o vinu kot pa denarja. Ali smo v Sloveniji in na Dolenjskem dovolj podjetni in smo izkoristili vse danosti, ki nam jih ponuja vinska trta?

V primerljivih evropskih vinorodnih državah se kaže zgodba o uspehu v obliki naveze »Kultura in vinska ponudba«. Pristno doživeti vinorodni okoliš, je želja ljubiteljev vin, ki jih je veliko. Turistični vodniki imajo tu pomembno vlogo. Kako usposobiti turistične vodnike, da bodo dojeli svojo vlogo? Poudarek naj bo na povezanosti vina s kulturo. Ljudi vodijo po vinogradih, skozi zgodovinske vasi, mesta, kulinarčne pokušnje. Na vsakem postanku je kozarček vina z zgodbico. Zgodbe o vinu in povezava s krajem, ljudmi, običaji, morajo biti zelo domišljene, vsebinske. Gosti se prepustijo užitkom in doživetjem. Trži se slogan »Marketing doživetij«. Čutna doživetja so danes v središču in vinorodni kraji to lahko s pridom uporabljajo za dolgoročno navezanost gostov. Zato zgodba o uspehu v razdrobljenem slovenskem vinogradništvu zahteva izobraženi kader v turizmu. Turistični strategji po Evropi ugotavljajo, da globalizacija vrača ljudi h koreninam, k identiteti.

Kulturni dogodki (ponudbe) se lepo dopolnjujejo z vinom. Vinorodni kraj se strankam preko gostoljubnosti, ki mora temeljiti na znanju, vtisne v spomin kot doživetje, ki kliče po ponovitvi. In vinski letnik je vsako leto drugačen, kar zopet privlači. Človek, ki je doživel vino ob vodenih degustacijah in se ga je dotaknilo s čutne in čustvene plati, se več ne naceja, temveč išče v vinih značilnosti letnika, sorte... terroir-ja. Vinorodna Dolenjska je za velike reči (izvoz vina) premajhna, za male prevelika.

Starejši vinogradi dajo boljše vino, ker imajo trte globoke korenine in lažje prenašajo vremenske strese ter ponudijo več originalnosti iz globin. Vinograde pa je treba obnavljati. Tri četrt kakovosti vina je odvisna od grozdja, samo četrt kakovosti lahko dodamo v vinski kleti. Evropska vinska reforma, s katero hoče EU povečati konkurenčnost pridelovalcev EU, vzpostaviti ravnotežje med ponudbo in povpraševanjem, ohraniti najboljše tradicije pridelave vin v EU..., je upanje, da se bo vpeljalo v panogo več reda in načrtnega delovanja.

Z novo odredbo EU (Nr. 479/2008-29.4.2008) »O skupni tržni organizaciji vina« je dosedanja prepoved sajenja vinogradov podaljšana do 31. 12. 2015 za nove obnove, ponovne obnove in sajenja iz nacionalnih in regijskih pravic. Po letu 2016 se bodo članice EU samostojno odločale, če podaljšajo prepoved do 31. 12. 2018.

Je to sreča ali nesreča, se sprašujejo vinogradniki po Evropi? Gotovo je prednost za uspešne vinogradnike, če prosto obnavljajo in se prilagajajo potrebam trga. Cena vinogradniških zemljišč v Evropi, po sedANJI finančni krizi, raste. Ta podatek je z vidika perspektive naše panoge optimističen. Optimalno posajen vinograd je jamstvo za novo delovno mesto. Vsako novo delovno mesto v vinogradništvu poveča možnosti za novo delovno mesto v terciarnih dejavnostih.

Kitajski pregovor pravi: »Če hočeš biti srečen eno uro, popij kozarec vina. Če hočeš biti srečen celo življenje, posadi vinograd«. Veliko vinogradnikov po Sloveniji je presrečnih, ker si služijo kruh v lastnem vinogradu.

V PRIHODNOSTI JE NUJNO

1. vzpostavljati v panogi dolgoročne ekonomske odnose med vinogradništvom in vinarstvom, ki bodo zagotavljali na obeh straneh normalno reprodukcijo;
2. vključevati v turistično ponudbo vinorodne kraje in razvijati privlačne pakete »kulturni dogodki - vino«.

Uspešen vinar je tisti, ki dela z znanjem, s srcem, spoštovanjem tradicije in prepričanostjo, da ima original. V tem duhu, s spoznanjem, da je kulturno pitje zdravo, da prinaša pozitivno energijo, optimizem, da je vino hrana za telo in dušo, sodelujemo tudi mi v tej čudoviti vinski civilizaciji, ki je ljudje nikoli ne bodo zatajili.

“Prvi zbornik Društva Novo mesto iz leta 1996 z naslovom »Mesto, vloga, pomen in razvoj Novega mesta« je bil prepoznan kot dokument za oblikovanje dolgoročne strategije Novega mesta. Drugi zbornik iz leta 2000 z naslovom »Oblikovanje kulturnih ustanov in razvoj Novega mesta v kulturno središče Dolenjske« je spodbujal in pospeševal razvoj nekoč cvetočih kulturnih dejavnosti v Novem mestu. V tretjem zborniku Društva Novo mesto iz leta 2010 z naslovom »Novo mesto – možnosti in priložnosti« pa je množica avtorjev oblikovala svoja mnenja o razvoju dejavnosti za duhovno rast Novega mesta kot regijskega središča Dolenjske in Bele krajine.

Zbornik obravnava vlogo Razvojnega centra (RC) pri razvoju Novega mesta; preko »znanja o domu« nas popelje v spoznavanje novomeške knjižnice; odpelje nas v vinske gorice ter seznanj z zgodbo o cvičku; opozori nas na neizkoriščene možnosti in nove priložnosti, kot jih vidi Društva Novo mesto; sprašuje nas, kaj preprečuje sistematični razvoj Novega mesta; odstira nam obzorja, ki se kažejo ob ustanavljanju Univerze v Novem mestu; ponuja v razmislek, ali je Novo mesto zdravo mesto; seznanj nas z ugotovitvami ustvarjalne delavnice na tematiko mestnega prostora; poda razmišljanja Gospodarske zbornice Dolenjske in Bele krajine (GZDBK) o Novem mestu kot regionalnem središču; začrta izhodiščne smernice razvoja turizma v naši regiji... Skratka ponujena je široka paleta zanimivega branja za vse, ki imajo radi Novo mesto in uživajo v uspehih njegovih prebivalcev.

Objavljeni teksti nizajo obilico objektivnih pogledov na preteklost, ponujajo dokaj kritično in realno presojo sedanosti, žal pa vsi avtorji ne podajajo svojih celovitih predlogov za izboljšanje kakovosti življenja in kulture bivanja v Novem mestu. Zbornik kot tak bo svojo vsebinsko dopolnitev doživel ob izvedbi simpozija, kjer bodo avtorji svoje misli nadgradili s predlogi ostalih avtorjev in kritičnim razmišljanjem ostale zainteresirane javnosti.

Ob zaključku mojega razmišljanja o zborniku pa moram izpostaviti ključno »rdečo nit«, ki je prepoznana v ozadju vseh prispevkov. Novo mesto, ki želi postati regijsko središče Dolenjske in Bele krajine nima jasno in enoznačno oblikovane razvojne strategije (poslanstvo, vizija, strateške usmeritve), ki bi služila uspešnemu izvajanju razvojnih projektov. Brez drznega in vizionarskega pogleda v prihodnost bomo osiromašili zapuščino, ki so nam jo starejši rodovi zaupali negovati za naslednje rodove.”

doc. dr. Boris Bukovec

Društvo Novo mesto se zahvaljuje Krki, tovarni zdravil, d.d. iz Novega mesta,
za pomoč pri nastajanju tega zbornika.

www.krka.si

ISBN 978-961-90882-2-7

